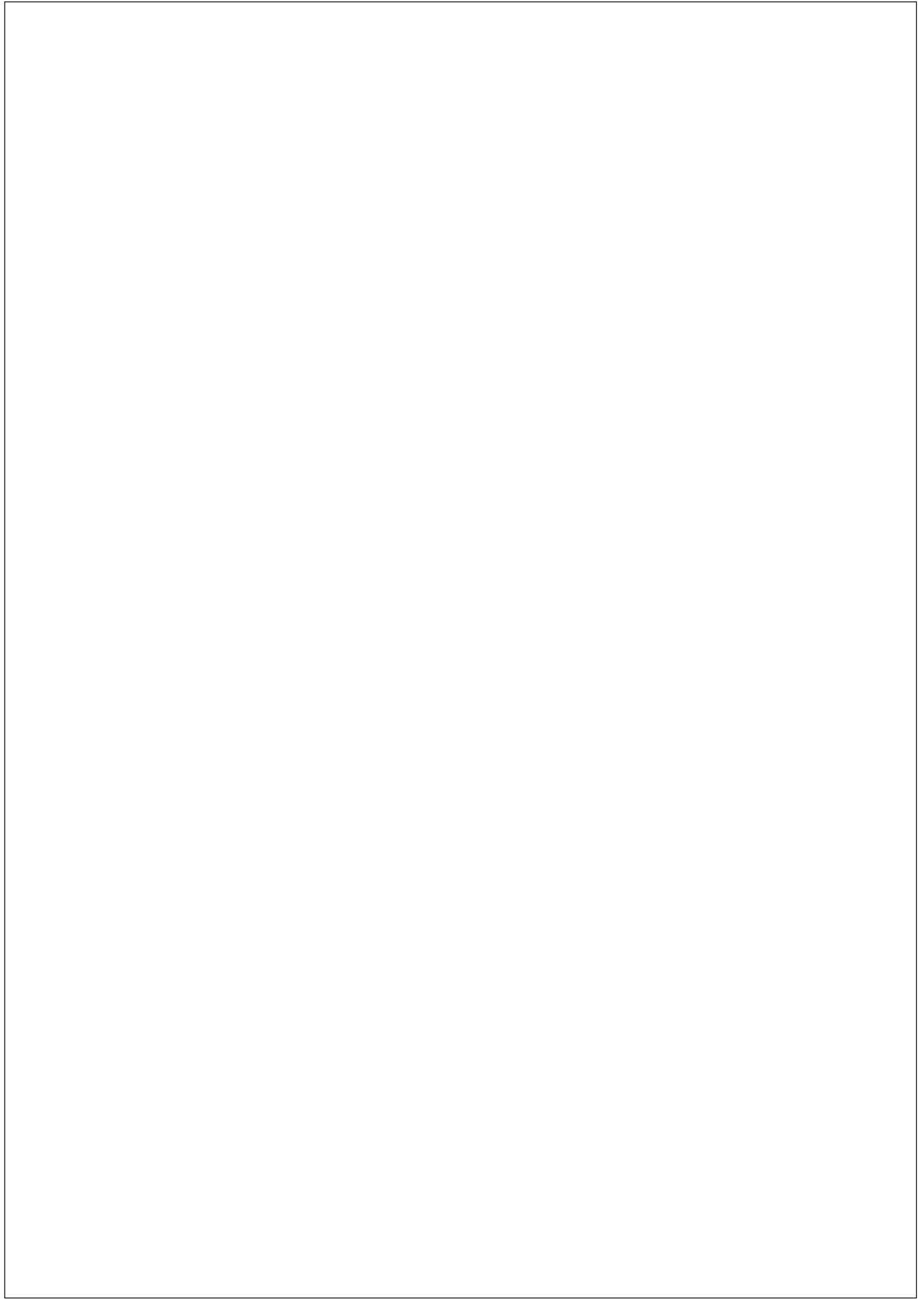

KLASSE

Maandblad voor Onderwijs in Vlaanderen

FEBRUARI 91

KLASSE

Maandblad voor Onderwijs
in Vlaanderen

Uitgegeven door het
Vlaams Ministerie van
Onderwijs

Redactie

Patrick De Busscher,
Leo Bormans, Gaby De Moor

Koningsstraat 138
8ste verdieping
1000 Brussel

Tel. redactie 02-211 46 60
02-211 46 61

Tel. abonnementen en
administratie 02-211 46 58
Telefax 02-210 54 09

Productiesecretariaat

Anny Lecocq

Administratie

Diana De Caluwé

Verantwoordelijke uitgever:

F. De Smul, Koningsstraat 150,
1000 Brussel.

Voorzitter Redactiecomité

Jozef Helincks,
directeur-generaal

Foto's : Luc Daelemans

Cartoons : Dirk Vercampt

Lay-out : Artefact, Leuven

Gedrukt op de persen van het
Ministerie van Onderwijs en het
Ministerie van Openbare Werken.

Abonnementen

- 700 fr. per jaar (10 nummers)
- Speciaal tarief uitsluitend voor
leerkrachten : 450 fr.

Te storten of over te schrijven op
rekeningnr. 000-2005310-29 van
Ministerie van Onderwijs,
Diensten Informatie en Biblio-
theek, Koningsstraat 150,
1000 Brussel,
met vermelding van naam, voor-
naam en adres.

Uw onderwijsliteratuur :

Centrale Bibliotheek, Koningsstraat
150, 1000 Brussel.

Tel. 02-210 53 73

Uitlening per post :

02-210 53 80

Uw vragen over onderwijs :

Dienst Informatie en Documentatie
Koningsstraat 150, 1000 Brussel
Tel. 02-210 54 00.

**School en onderneming:
vriend of vijand?**
Vizier p.4.

De vrouw van staal.
Gids p. 20.

Computers op school.
De reacties.
Forum p. 26.

IN DIT NUMMER **KLASSE** nr. 12 februari '91

VIZIER

p. 4-13

Wat kunnen **onderwijs en onderneming** van elkaar le-
ren ? Moeten ze beter op elkaar inspelen ? Of blijven het best
twee aparte werelden ? Wij trokken naar scholen en bedrijven
en naar alles wat daar tussen ligt. Een bedrijvige blik op de
ondernemende school.

ACTIE

p.14-17

- Auxilia. Een school voor leerlingen die **niet naar school
kunnen** gaan.

- **Spelend leren** : ook met moeilijke onderwerpen.

- Tegen **drugs en alcohol** worden nu ook de ouders
ingeschakeld.

GIDS

p.18-21

- **De vrouw van staal**. Ervaringen van meisjes in een
opleiding metaalbewerking.

- Gesubsidieerde **vormingsstages in het buitenland** voor
leerkrachten en ambtenaren.

- Het Ministerie van Onderwijs organiseert **vakanties voor
uw kinderen** in binnen- en buitenland.

PERS

p.22-23

De **best denkbare leraar**, de rol van goede en slechte **cij-
fers**, de opleiding van leraars... voor u uit de pers geknipt.

FORUM

p. 24-27

Scherp **uitgeprinte reacties** op onze artikels over computers
op school.

IDEE

p.28-31

Nieuwe publikaties, tentoonstellingen, televisieprogramma's,
vorming voor leraars en bladzijden vol ideeën waar u iets
mee kunt **doen**.

SCHOOLAGENDA

p. 33

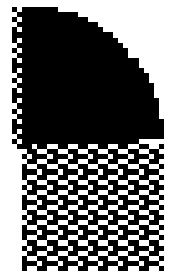
De week van Raf Heylen, **kleuterleider** met vragen.

WIE BEN IK ?

In één van de volgende nummers graaft **KLASSE** naar de ziel van de
leerkrachten. Wat bezielt hen om dat beroep te kiezen en uit te
oefenen ? Welke **gemeenschappelijke karaktertrekken** en (on)-
hebbelijkheden hebben ze ? Wat hebben ze nodig om overeind te
blijven ? Hoe worden ze door hun omgeving bekeken ?

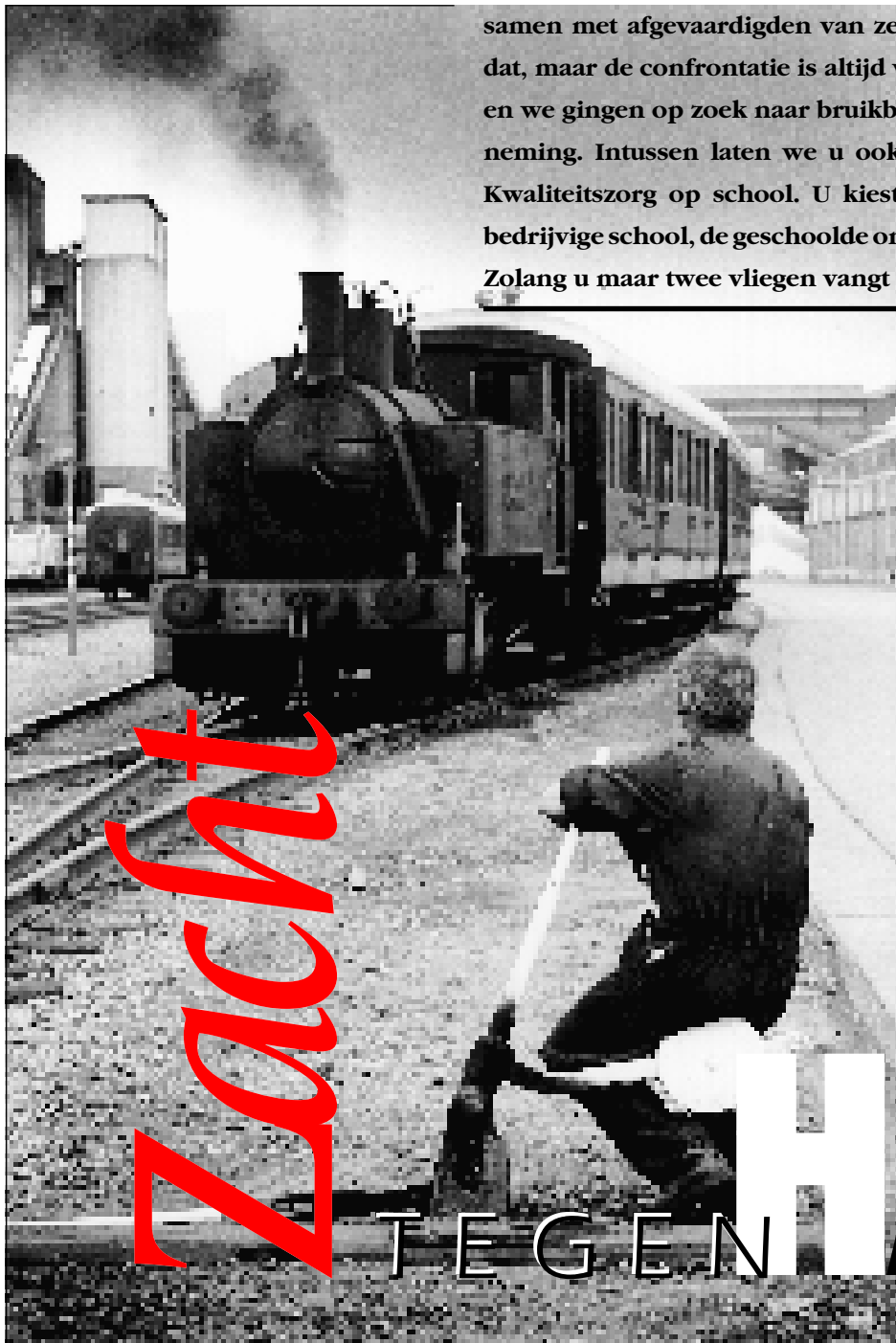
Een verrassende verkenning waaraan u zelf kunt meewerken. Stuur uw persoonlijke
getuigenis of commentaar meteen naar **KLASSE**, Koningsstraat 138, 1000 Brussel.

Weldra in dit blad : **Wie ben ik ? Een leraar !**

Onderwijs ONDERNEMING

Is onderwijs de zachte sector en de onderneming de harde? Of is dit dualisme al lang achterhaald? Hoe bekijken scholen en bedrijven elkaar? Wat verwachten ze van elkaar en wat kunnen ze elkaar leren? In Lommel kwamen de leraars van alle secundaire scholen voor een originele studiedag samen met afgevaardigden van zeventig Lommelse bedrijven. Soms botst dat, maar de confrontatie is altijd verrassend en leerrijk. **KLASSE** was erbij en we gingen op zoek naar bruikbare bruggen tussen onderwijs en onderneming. Intussen laten we u ook kennis maken met I.K.Z. of Integrale Kwaliteitszorg op school. U kiest zelf maar de titel van dit **VIZIER**: de bedrijvige school, de geschoolde onderneming of de ondernemende school. Zolang u maar twee vliegen vangt in één klap.

HET MOET BOTSSEN

«Onderwijs en onderneming gaan moeilijk samen. En dat is maar goed ook. Onderwijs vormt mensen en de onderneming vormt technologie. Die werelden moeten gescheiden blijven maar het spanningsveld is een waarde op zichzelf. Daaruit groeit morele én technologische creativiteit.» Dat stelde Dr. Gerard Bodifée op de ontmoetingsdag tussen *Onderwijs en Onderneming in Lommel*.

Bodifée : «Wij hebben een volstrekt irrationeel geloof in de wetenschap en in de technologie van de onderneming. Nochtans komt er een postwetenschappelijk tijdperk waarin we de zekerheden van de huidige wetenschap als een karikatuur zullen bekijken. Wij hebben onze maatschappij gebouwd op de zogenaamd objectieve kennis van de wetenschappelijke cultuur. De fundamenten daarvan zitten echter in het moeras. Er zijn **géén rotsvaste zekerheden**, niet in de natuur en niet in de maatschappij. Het dagelijks leven is bijzonder complex en de natuur gedraagt zich niet mathematisch. Er ontsnapt veel aan de wetmatigheid en er is een grote waaier van creativiteit en spontaniteit zichtbaar. De wetenschap probeert het subjectieve, het menselijke uit te schakelen. Maar er is niet alleen *kennis*. Er is ook *de kennende*, met een eigen wil, bewustzijn en vermogen tot initiatief. De mens is niet tot chemische reacties te herleiden.

Als we het onderwijs technologisch benaderen herleiden we de leerlingen tot meetbare systemen. Dat houdt een reductie in van hun menselijkheid. Onderwijs moet **mensen** vormen. Die moeten uiteraard kunnen functioneren in onze samenleving.

1000 MINI-ONDERNEMINGEN

In België draaien nu elk schooljaar ongeveer 200 mini-ondernemingen mee. Zopas werd het duizendste initiatief gevierd. Meer dan 400 vrijwillige raadgevers uit onderwijs en onderneming begeleiden op deze manier duizenden jongeren tussen 16 en 25 jaar op weg naar verantwoord ondernemingschap. De jongeren beheren en ontwikkelen hun eigen mini-onderneming en werken volgens het schema van een vennootschap. Ze leveren producten of diensten. Het ene idee is daarbij al briljanter dan het andere. Leerkrachten, bedrijven en scholen kunnen een beroep doen op regionale coördinatoren. Er is een uitgebreide brochure en een video-cassette beschikbaar.

Jonge Ondernemingen v.z.w. - Dokter Elie Lambottestraat 10 - 1030 Brussel - ☎ 02-245 23 80

Daarom moeten ze inderdaad bepaalde vaardigheden ontwikkelen maar het onderwijs mag daar niet te veel aan toegeven.

Ondernemingen vormen **technologie**. Uiteraard brengen ze niet alleen ruwe, blinde machines voort en besteden ze aandacht aan het humane. Maar die wereld botst met die van het onderwijs. En zo is het maar goed ook. Er mag geen vormloos geheel ontstaan uit een vaag samengaan van onderwijs en onderneming. We moeten die moeilijkheid aanvaarden als een bron van creativiteit. Beide werelden moeten doen waar ze goed in zijn. De industrie moet de samenleving technologisch stutten en het onderwijs moet de mens bewust maken van zichzelf. Die verscheidenheid moeten we niet miskennen of opheffen maar cultiveren. De krachten die uit die **botsing** voortkomen sturen ons. Evenwicht, rust en stabiliteit zijn dodelijk. In de natuur bereik je dat maar als je sterft. Spanning, onvoldaanheid en misnoegdheid daarentegen werken verrijkend.

Onderwijs en onderneming moeten elkaar kennen, waarderen en stimuleren. Maar ze mogen nooit in elkaar opgaan.

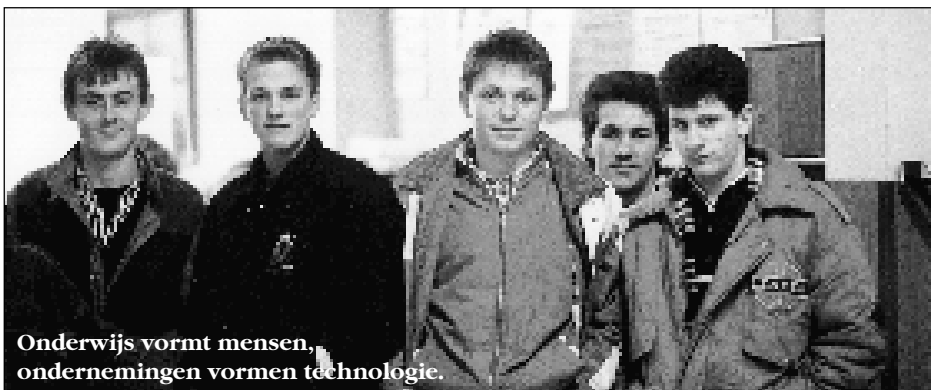
STRIJD

Er is een permanente strijd om de macht aan de gang : wie stuurt het proces, de mens of de machine ? De technologie heeft daarbij echter een eigen dynamiek ontwikkeld. De resultaten van dat wetenschappelijk scheppingsproces komen vaak gewoon op ons af. We hebben dat niet meer onder controle. Om de elektrificatie van onze hele planeet heeft bijvoorbeeld nooit een mens gevraagd. Nu kunnen we ons nog geen leven meer voorstellen zonder elektriciteit en wordt de markt overspoeld met waardelose gadgets.

Een computer is echter nog een vrij eenvoudig ding vergeleken met de neurale netwerken van de toekomst. Maar die zullen net als de mens aarzelen, twijfelen en zich kunnen vergissen. Gelukkig maar.»

TE SCHERP

De deelnemers uit scholen en bedrijven reageerden verrast op de stelling van Bodifée. Ze vonden het interessant maar veel te scherp gesteld. Beide partijen beklemtoonden dat technologische ontwikkeling menselijkheid niet in de weg staat. Menselijke kwaliteiten, relatievorming, attitudes, humane contacten, karaktervorming en inzicht in waarden van de mensen verdienen volgens hen zowel aandacht in de onderneming als in het onderwijs. □

Onderwijs vormt mensen, ondernemingen vormen technologie.

«Het onderwijs heeft niet adequaat gereageerd op de grote veranderingen na de tweede wereldoorlog. We mogen niet te star bezig zijn met wetenschap en technologie. Aandacht voor algemene vakken is méér dan noodzakelijk. Daarom moeten we terug naar een échte humaniora (ook een technische !): wég van de *know-how-mentaliteit* en op naar het *know-why*. Een specialist kan men kopen, een generalist moet men vormen.» Dat zegt *prof. Dr. Ir. W. Geysen van de Faculteit Toegepaste Wetenschappen (K.U.L.)* over technologie en wetenschap in onderwijs en onderneming.

Geysen: «Het loopt fout als algemene vakken moeten wijken voor technologische. De vervroegde specialisering en overladen programma's aan onze universiteiten stemmen tot nadenken. Gelukkig winnen de polyvalente kandidaturen weer steeds meer terrein. Ook ons secundair onderwijs moet meer evolueren naar **conceptonderwijs**. Daarbij moet de nadruk liggen op het aanleren van vaardigheden en *problem solving*. Talenkennis, dynamisme, flexibiliteit, zelfstandigheid en kunnen leiding geven zijn van het grootste belang.

In de technologie is de tijd van de eenzame uitvinder en het *Eureka* voorbij. Uitvindingen kunnen nu als het ware worden geprogrammeerd en we stellen een verschuiving vast van individueel naar **groepswork**. Het onderwijs moet inspelen op wat er in de maatschappij gebeurt:

1. We worden overstelpt met (veel waardevolle) informatie. Daarom moeten de jongeren op elk onderwijsniveau leren hoe en waar ze de gepaste informatie kunnen vinden. Ze moeten **zoekstrategieën** kennen en leren synthetiseren.

2. We moeten opletten voor de vorming van vakidioten. Beter is een **stysteemopleiding** waarbij we de grote lijnen en basisstructuren aanleren zodat leerlingen patronen kunnen herkennen.

3. **Talenkennis** is niet alleen belangrijk wegens onze toenemende internationale gerichtheid. Talen leren ons ook in systemen denken die enerzijds een formele structuur hebben maar anderzijds ook creatief kunnen worden ingevuld.

4. Elke vijf jaar verdubbelt de som van

VAN HOW NAAR WHY

Een specialist kan men kopen, een generalist moet men vormen.

onze wetenschappelijke kennis. Om de drie jaar schrijft men technologische producten af. Het gaat ontzaglijk snel. Om de ontwikkeling te kunnen begrijpen is het nuttig eens achterom te kijken. Daarom is **geschiedenis** onderwijs nog belangrijk.

5. De leraars moeten een conceptuele opleiding krijgen i.v.m. de **sleuteltechnologieën**. Voor de jaren negentig zijn dat C.A.M. (*Computer Aided Manufacturing*), sensoren, spraak- en beeldherkennings-

systemen, expertsystemen en communicatiesystemen. Na de eeuwwisseling komen daar waarschijnlijk lasertechnieken en biotechnologie bij.

6. **Sociale vaardigheid** is enorm belangrijk. In feite is het de enige belangrijke eis bij sollicitatie en aanwerving. De dynamische karakteristiek van de sollicitant moet aan de functionele karakteristiek van de job beantwoorden. Zo'n vaardigheid moet je léren. □

ONBEKEND EN TOCH BE- MIND

Het **Vaams Economisch Verbond** steunde voor haar initiatieven in onderwijs op een grote representatieve en netoverschrijdende enquête bij onderwijsmensen op alle niveaus. De resultaten.

De meeste leerkrachten zijn **zelden of nooit** in een onderneming geweest (7 % nooit, 22 % een enkele keer en 48 % af en toe wel eens). Slechts 5 % bezoekt zeer vaak een onderneming en 18 % komt er regelmatig.

Gebruiken de leraars in hun les voorbeelden uit de ondernemingen? De helft wel, de andere helft niet (11 % nooit, 37 % zelden, 39 % regelmatig en 13 % dikwijls). Waar halen ze hun **informatie** dan? Vooral

uit kranten en tijdschriften (83 %) of radio en T.V. (57 %). Veel lager scoren bedrijfsleiders (42 %), werknemers (35 %) en vakbonden (12 %).

De overgrote meerderheid (78 %) meent dat een **bedrijfsbezoek verrijkend** is. Slechts 1 % ziet er het nut niet van in en 21 % is niet volledig overtuigd. Zowat alle leerkrachten (98 %) vinden dat een betere samenwerking tussen onderwijs en onderneming de voorbereiding van de leerlingen op het

beroepsleven vergemakkelijkt.

Toch oordelen leerkrachten dat de leerlingen op school **niet goed voorbereid** worden op het ondernemingsleven. Slechts 3 % vindt die voorbereiding goed, 46 % vindt dat het er wel door kan en 51 % zegt onomwonden dat het niet goed is.

Willen de leerkrachten meewerken aan acties om hen meer vertrouwd te maken met de gang van zaken in de onderneming? Ja! Meer dan 70 % wil deelnemen aan bedrijfsbezoeken en stages voor leerkrachten in ondernemingen. Of ze het ook DOEN is uiteraard nog een andere vraag.

BEDRIJFSSTAGES

In 1986 organiseerde het V.E.V. een experiment met 160 leerkrachten die stage liepen in bedrijven. Hun bevindingen zijn interessant.

Wat vinden leerkrachten in het algemeen bijvoorbeeld het **belangrijkste element** in de opleiding van hun leerlingen? Algemene vorming (60 %), inzet (42 %) en doorzettingsvermogen (32 %). Minder belangrijk vinden zij aanpassingsvermogen, de specifieke opleiding en talenkennis.

De leerkrachten die een bedrijfsstage gevolgd hadden vulden ook een lijstje in met de elementen waaraan het **bedrijfsleven** het meeste belang hechtte. Dat lijstje ziet er enigszins anders uit :

- 1. ingesteldheid tot aanpassing 93 %
- 2. up-to-date zijn 84 %
- 3. bijkomende opleiding 82 %
- 4. besluitvorming 78 %
- 5. gebruik van nieuwe technologieën 76 %
- 6. creativiteit 74 %
- 7. kennis van vreemde talen 69 %
- 8. taalvaardigheid eigen taal 69 %
- 9. algemene vorming 63 %

In het bedrijf wordt er veel belang gehecht aan **attitudevorming van de werknemers**. Ongeacht de bedrijfssector en het niveau waarop wordt gewerkt, beschrijven de leerkrachten als belangrijkste eisen : soepelheid, snel aanpassingsvermogen, bereidheid tot permanente herscholing, contactvaardigheid en probleemoplossend vermogen. Ze leiden eruit af dat het onderwijs zich niet mag beperken tot onderricht. Het moet de leerlingen de kans geven hun hele persoonlijkheid te ontplooien.

KANDIDATEN

Op dit ogenblik organiseert het V.E.V. géén stages meer en ook de andere onderwijsinitiatieven zijn daar stilgevallen toen de contactpersoon verdween. De vacature is dus open. □

Vlaams Economisch Verbond
 Brouwersvliet 15 - 2000 Antwerpen
 ☎ 03-231 16 60

DE BRUG HEET IVO

«Deschoolende onderneming vervullen voor de maatschappij en voor de jongeren volstrekt verschillende taken : de school legt zich hoofdzakelijk toe op de overdracht van kennis terwijl de onderneming doorgaans belang hecht aan de bekwaamheid. Ondanks die onderscheiden doelstellingen kunnen die twee werelden niet zonder elkaar leven.» Dat stelt het Instituut van de Onderneming (I.V.O.). Zij vinden dat er dringend bruggen moeten worden geslagen tussen scholen en ondernemingen. Die kennen elkaar gewoon niet.

Het I.V.O. stelt dat de ondernemingen tot nu toe betrekkelijk **weinig geïnvesteerd** hebben in de wereld van het onderwijs. Volgens hen is het nu tijd om die houding te veranderen. De ondernemingen kunnen voor één van de pedagogische partners worden voor de jongeren. Toch willen ze erover waken dat de rollen niet worden omgedraaid : de school mag géén onderneming worden en de onderneming géén school.

TEKORT

Christian Leysen (Gedelegeerd Bestuurder, Xylos) : «We hebben af te rekenen met een **tekort aan gekwalificeerd personeel**.

Daarom is het belangrijk dat de ondernemingen deelnemen aan concrete onderwijsactiviteiten en het onderwijs helpen. We moeten niet alleen het eigen kaderpersoneel permanent vormen. De jongeren die **morgen** belangrijke functies zullen vervullen in onze bedrijven moeten we **nu** sensibiliseren, goed voorbereiden en opleiden. Daarom moeten we bij de jongeren zo vroeg mogelijk de **ondernemingsmentaliteit** aanwakkeren. Dan kunnen we in de toekomst heel wat problemen op het vlak van de sociale betrekkingen vermijden.»

André Van Beylen (Gedelegeerd Bestuurder I.V.O.) : «Het bevorderen van de dialoog tussen de onderneming en de jongeren is van wezenlijk belang. De onderneming mag zich niet terugtrekken in haar ivoren toren. Op het ogenblik dat in heel Europa

alle grenzen open worden gesteld, moet de onderneming in haar communicatiebeleid aan de jongeren de ruimte geven waar zij recht op hebben. Want zijn zij niet de kaderleden, de vorsers, de toeleverars en de klanten van morgen?»

ONKUNDE

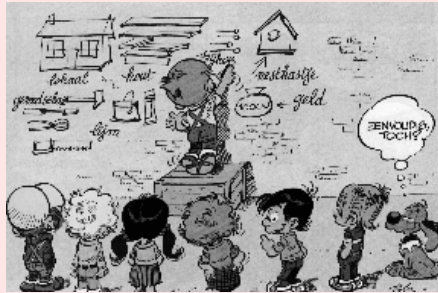
Het I.V.O. ging niet over één nacht ijs. Zo begonnen ze met een grote enquête bij een representatief staal van de Belgische bevolking tussen 12 en 18 jaar. De jongeren bleken maar **weinig economische begrippen** te kennen. Nochtans kwamen die allemaal uit jaarverslagen die in Amerika worden beschouwd als zijnde toegankelijk voor kinderen tussen 8 en 10 jaar !

De antwoorden waren ronduit **teleurstellend**. Twee derde van de jongeren gaf géén antwoord bij de begrippen **onderneming, kapitaal en fiscaliteit**. Ook bij de woorden **productiviteit, winst en aandeehouder** konden de meesten zich niets voorstellen. Alleen het begrip **sparen** kende verhoudingsgewijs een behoorlijk succes. Voor het I.V.O. lag de conclusie voor de hand. Eerst moesten de jongeren **beter geïnformeerd** worden. Daarvoor zocht men voor elke leeftijdsgroep een geschikt kanaal en een aangepast taalgebruik. Het resultaat? Stripverhalen, video's, initiatieprogramma's, spelen, bedrijfsbezoeken, informatiesessies en een databank. □

BASISONDERWIJS

«Hoe vroeger, hoe beter», redeneert I.V.O. Daarom pakken ze de sensibilisering al aan in het basisonderwijs. Voor het zesde leerjaar gebeurt dat met het stripverhaal Bollie en Billie richten een bedrijfje op. Daarin worden het ontstaan en de ontwikkeling van een bedrijf met vaart voorgesteld. Op elke bladzijde leren de lezers spelenderwijs een definitie van een economisch begrip. Dit initiatief kent sinds 1985 een enorm succes. Op drie jaar tijd werden er 390.000 exemplaren verspreid. In 1987 verscheen een **werkboek** en een **oefenschrift** bij de strip. Daarmee kan de onderwijzer in de loop van het schooljaar activiteiten organiseren «als of de klas een onderneming is». Op een week tijd werden er 120.000 exemplaren van verspreid. In 1988 verscheen de strip Het bedrijfje van Bollie en Billie. Die vervangt de vorige en werd nu al door 240.000 kinderen gebruikt. Van het scenario bestaat ook een videomontage. In maart verschijnt de derde strip. Daarin staat de Europese eenheidsmarkt centraal.

dit modelproject zijn ingeschakeld verschaffen de nodige uitleg.

- In **actieve bedrijfsbezoeken** kijken de jongeren niet zomaar wat rond. De bedrijven vatten het bezoek op als een audit en de jongeren krijgen een werkschrift waarin ze hun ideeën over beheer en organisatie kunnen verwoorden.
- Voor leerlingen in het beroeps- en technisch onderwijs zijn er vier **schoolluitzendingen** beschikbaar : Mens en Bedrijf. Voor het groot publiek zijn er de zes uitzendingen Kijk op techniek over de relatie tussen de onderneming en de maatschappij in technologische vooruitgang.
- Voor de leraars economie organiseert het I.V.O. **beursbezoeken**. Reeds meer dan duizend leraars namen er aan deel.

HOGER ONDERWIJS

Het I.V.O. organiseert **ontmoetingen** tussen topondernemers en jonge afgestudeerden aan universiteit of hoger onderwijs. Ook speciale **sessies** staan op het programma, bijvoorbeeld voor pas afgestudeerden in talen.

SECUNDAIR ONDERWIJS

Het initiatieprogramma voor **16- tot 18-jarigen** bevat grote acties om de jongeren te leren waaruit een onderneming bestaat en meer specifieke acties om de drempel te verlagen en concrete ervaringen op te doen.

- De **videocassette** Als bron van onze welvaart, de onderneming legt voor de twee hoogste jaren de interactie uit tussen overheid en onderneming. Er hoort een informatieve handleiding bij.
- Het geïnformatiseerd **ondernemingsspel** is bedoeld voor laatstejaars die een economische opleiding volgen. Het versterkt het contact tussen de leerling en de onderneming. Kaderleden-adviseurs die in

DE DATABANK

Sinds 1987 kunt u de I.V.O.-databank raadplegen. Daarin zitten gegevens over instellingen die **stages**, onbetaald **vrijwilligerswerk** of **vakantiejobs** aanbieden. De inhoud ervan is in drie jaar tijd verdrievoudigd. Nu zitten er 75.000 aanbiedingen uit 65 landen in. In 1989 werd de databank 66.000 keer geraadpleegd (5 % voor vrijwilligerswerk, 21 % voor stages, 30 % voor binnenlandse studentenjobs en 44 % voor buitenlandse vakantiewerk). Instituut van de Onderneming – Eendrachtstraat 53 – 1050 Brussel – ☎ 02-513 45 80

DE HEMEL VAN DE GEMOTIVEERDEN

Al wie in het onderwijs of in de onderneming succesvol is, is **gemotiveerd**. Maar motivering is nog iets anders dan motivatie. Gemotiveerden doen méér dan wat ze doen. In zijn stelling over **Creativiteit en motivatie in onderwijs en onderneming** neemt prof. J. Claes (U.F.S.I.A.) ons mee naar de zevende hemel van de gemotiveerden.

Prof. Claes : «Mensen kunnen zichzelf op gang brengen in een ruimte met doeleinden die zij zelf bouwen of helpen opbouwen. In de deelname aan de groei schuilt de nerf van de ware motivering. Die doeleinden laten groeien betekent concreet dat een leider zijn mensen de ervaring geeft, moet geven en kan geven zodat zij eigenlijk méér doen dan wat zij al doen. Daar komt het op neer. Wie alleen maar doet, wat hij doet is een verloren man. Of het nu gaat om het geven van Latijn in een klas van de humaniora of om het maken of verkopen van confectie of om het aan de man brengen van levensverzekeringen : als je slechts dat doet, pas je alleen maar in een stelsel van motivatie.

Motivering is iets anders. Een echte chef moet laten ervaren dat er meer in het geding is, dat men doende wat men doet **méér doet dan dat**. Dat is de groei van de doeleinden. Met doeleinden is het als met de sferen rond Ptolemaius' vaste, centrale aarde. Om die aarde stonden zeven hemelen gespannen. Wij spreken trouwens nog over de zevende hemel.

De chef is de man met de vinger op de eerste hemel. De eerste hemel is : precies goed doen wat je te doen hebt en daar geld mee verdienen. Zonder dat zijn geen verdere hemelen mogelijk. Maar achter die eerste hemel suggereert de chef verdere hemelen. Je moet goed

Latijn geven, je hebt knappe confectie te verkopen en goede contracten af te sluiten. Dat is een noodzakelijke, maar niet voldoende voorwaarde voor meer. Je doet evenwel niet alleen wat je doet. Doende wat je doet, doe je meer. Je geeft meer dan Latijn (al geef je alleen maar Latijn), je verkoopt meer dan een pak (al verkoop je slechts pakken) en je sluit meer dan contracten af (al sluit je slechts verzekeringen af). Die situatie krijg je wanneer een aantal mensen, rond iemand doende, de ervaring krijgen om de doeleinden een steeds rijkere inhoud te geven.

HEMELEN

Aan je werk of je produkt voeg je alsmaardoor een rijkere **toegevoegde waarde** toe. Die toegevoegde waarde is niet alleen zuiver economisch belangrijk, maar ook op het terrein van de doeleinden. Je doet iets wat wellicht velen doen, maar wat je doet hoort telkens weer thuis in een breder wordend geheel, in een verdere hemel. Elke chef wijst naar die hemel op zijn manier. Hij laat, samen met zijn medewerkers, de kleur en de kwaliteiten van die hemelen tot stand komen. Die hemelen kunnen, alles samen genomen, zeer triviaal blijven. Daar gaat het nu niet om. Belangrijk is dat degene die werkt, maakt of verkoopt kan werken, maken en verkopen onder een steeds groeiend uitspansel. Alle succesvollen waren gemotiveerden, die hun eerste hemel verdienden in het zweet van hun aanschijn, maar in gedachten en inspiratie gaandeweg meer in verdere hemelen vertoefden.

AUTO'S

Een man als *Henry Ford*, die ons aller leven meer veranderde dan wie ook, is autootjes gaan verkopen, natuurlijk om poen te maken. Wat dacht u? Vóór hem verkocht men slechts automobielen met de grote A van het onbetaalbare artisaanaat. *Ford* verkocht méér dan autootjes: hij verkocht ook een sfeer, een nieuwe way of living, een stuk emancipatie. Een school levert degelijke diploma's af. Dat is de eerste hemel. **Een goede school doet méér.** Dat zijn de verdere hemelen. Wie meer doet dan hij doet, meer verkoopt dan hij verkoopt, raakt gemotiveerd en motiveert zélf. Dat *méér* kan zitten in alles wat iemand doet: of het nu gaat om het maken van een auto, het leiden van een school, het runnen van een parochie of het besturen van een turnvereniging. De vraag «Wat doen wij eigenlijk?» moet er één met diverse bodems zijn. Dat brengt motivering. Het gehalte van die motivering heeft uiteindelijk te maken met het gehalte van de hemelen. Maar dat is een ander verhaal.» □

LEERAARS OP STAGE

In Leuven werd gestart met een variant op het systeem van de bedrijfsstage voor leraars. In het Leuvense systeem lopen per school twee leraars twee dagen per week stage in een bedrijf. Zij hebben daarbij als opdracht elkaar en de andere collega's op de school te informeren over hun ervaringen. Op deze manier kan een school de vruchten plukken van een nauwere samenwerking tussen school en bedrijf. Een bedrijfsstage op maat van het onderwijs.

Reeds een tiental jaren kunnen leraars gedurende een beperkte tijd stage lopen in bedrijven. Zij worden dan vervangen door tijdelijke personeelsleden. In het verleden ging het hierbij steeds om individuele leraren die enkele maanden of een jaar lang hun technische kennis gingen bijschaven in de bedrijven. Maar deze stages hadden vaak minder effect op het schoolleven dan gewenst en verhoopt.

Bovendien bleek dat vooral mannelijke leerkrachten uit de echte nijverheidsscholen van deze mogelijkheid gebruik maakten. Het handelsonderwijs kwam weinig aan zijn trekken en vrouwen schrokken er vaak voor terug om zich voltijds in het bedrijfsleven te storten. Het *Pedagogisch Didactisch Centrum Leuven* (P.D.C.L.) werkte in samenwerking met het *Verbond van Kristelijke Werkgevers en Kaderleden* (V.K.W.) een

variant uit op dit systeem. De doelstelling is een vorm van stage uit te werken waarbij meer garanties geboden worden op daadwerkelijke **veranderingen in de klaspraktijk**.

Er is geopteerd om de leraars slechts gedeeltelijk vrij te maken voor de bedrijfsstage. Concreet staan de leerkrachten drie dagen per week in de school en werken ze twee

dagen in een bedrijf. Zo verliezen ze de band met de onderwijsrealiteit niet en kunnen ze het hele jaar door informatie doorspelen aan hun collega's.

Omdat het de bedoeling is dat de leraars zich in het bedrijf kritisch en bevragend opstellen, krijgen ze eerst een training van drie weken rond de hedendaagse bedrijfsrealiteit.

Tijdens de rest van het schooljaar komen ze regelmatig samen om elkaar te informeren over hun bevindingen. Deskundigen van het V.K.W. en het P.D.C.L. begeleiden hen zodat ze hun ervaringen in de juiste context kunnen plaatsen. Tegelijk helpen de leraars elkaar in het aanpassen van hun lessen en hun aanpak in de school. Daarover informeren ze ook hun collega's in de school.

Het project krijgt ongeveer 5,5 miljoen frank. Dit bedrag komt uit de

kredieten voor de navorming van leraars, die werden toegekend aan het Nationaal Secretariaat voor het Katholiek Onderwijs.

In een eerste fase nemen elf leraars, onder wie tien vrouwen, uit zes handelscholen van het katholieke onderwijsnet aan het experiment deel. □

Pedagogisch Didactisch Centrum Leuven - Naamsesteenweg 355 - 3001 Leuven - t 016-23 25 85

SOLLICITEREN
Tijdens hun stages in bedrijven krijgen leerkrachten soms de kans een selectie- of sollicitatieprocedure van nabij te volgen. Wat valt hen daarbij op?
In de bedrijven zoekt men een kandidaat met een vooraf bepaald persoonlijkheidsprofiel. Het valt de leerkrachten dan ook op hoe zwaar de totale persoonlijkheid doorweegt in een sollicitatiegesprek. Daarnaast valt de gebrekkige taalvaardigheid van de kandidaten op. Ze zijn niet mondig genoeg om het gesprek zelf te máken. Wat speelt nog een bijkomende rol? Algemene vorming, motivatie, bereidheid tot voortdurende bijscholing en logisch redeneervermogen.
De leerkrachten stellen vast dat de eisen meestal hoger liggen dan wat de kandidaten aankunnen. Het bedrijf zoekt all-round mensen. Velen blijven echter onder de middelmaat omdat ze overtuigingskracht of zelfvertrouwen missen. Zouden ze dat niet leren op school?

HET FORUM

Sinds een goed jaar stimuleert het FORUM ONDERWIJS-ONDERNEMING de dialoog tussen de onderwijssector en het bedrijfsleven, over de grenzen tussen regio's, organisaties, ministeries en onderwijsnetten heen. Het jaarlijks budget bedraagt vijf miljoen. Onderwijs zorgt voor de helft (in mankracht) en de ondernemingen voor de andere helft (in logistieke steun). Waar dient het Forum voor ?

Hugo Delbeke, adviseur: «In '85 werd het onderwijs bij ons een regionale bevoegdheid. Toch willen we met het Forum o.a. contact houden over de taalgrens heen. De organisatie steunt nu op een fundamentele consensus tussen de directeurs-generaal van alle onderwijsnetten, de vormingscentra voor K.M.O.'s, een aantal bedrijven, het V.B.O. en het Ministerie van Economische Zaken.

Er bestaan veel organisaties, vooral in Vlaanderen, die zich met de verbetering van de relaties tussen Onderwijs en Onderneming inlaten. Hun activiteiten zijn lokaal, sectorieel, regionaal of privé. In de overvloed van initiatieven weet de ene vaak niet welke waardevolle inbreng de andere op hetzelfde terrein heeft. Het FORUM wil op de hoogte zijn van zoveel mogelijk initiatieven en als *doorgeefluik* functioneren tussen de onderwijsnetten, regio's en sectoren.

Daarom werken we met alle instanties samen, die een nauwere samenwerking tussen het onderwijs en de onderneming genegen zijn.

De inhoud van de arbeid en de aard van de tewerkstelling maken de laatste decennia een ware revolutie door. Het onderwijs moet de maatschappelijke evolutie volgen en het Forum kan daarbij doordachte adviezen geven.

Onze activiteiten vormen een pedagogisch concept. Wij honoreren de fundamenteel vormende waarde van het onderwijs. Die zorgt immers voor de algemeen-culturele en persoonlijkheidsvorming van

adolescenten. Wij houden echter ook rekening met het feit dat elke adolescent in het arbeidsproces terecht komt. Daarom honoreren we evenzeer de aanvullende opleiding door of voor de onderneming. Wij houden bijvoorbeeld voor de bedrijven de statistieken bij van het aantal leerlingen in de afdelingen van het technisch en beroepsonderwijs. En we spelen aan schooldirecties de resultaten door van onderzoek naar de eisen die bedrijven aan jonge werknemers stellen.»

DE ORGANISATIE

De Raad van Bestuur is paritair samengesteld uit vertegenwoordigers van de onderwijsnetten en de ondernemersorganisaties. Voorzitter is A. Boone, secretaris-generaal van het N.V.K.S.O. Daarnaast brengt een Raad van Wijzen ideeën aan. Het *dagelijks bestuur* wordt waargenomen door B. du Bus de Warnaffe die in Brussel een team van adviseurs leidt. Scholen en ondernemingen kunnen een beroep doen op de organisatie. □

Forum Onderwijs-Onderneming v.z.w. - Anspachlaan 30-36 - 4de verdieping - 1000 Brussel - t 02-219 81 73

DE TOEKOMST

Hoe moeten onderwijs en onderneming in de toekomst mensen opleiden ? Twee visies met stof voor discussie.

Ir. B. Bollen, Directeur Katholieke Industriële Hogeschool Limburg: «Het produkt van het onderwijs is niet de leerling maar wel de kwaliteit van het onderwijs. De leerling is de klant aan wiens behoeften men zou moeten voldoen. Daarom moet hij zoveel mogelijk kansen krijgen om tot volle ontplooiing te komen als persoon en lid van de maatschappij en niet enkel worden opgeleid voor het bedrijfsleven. Vormen is iets anders dan opleiden.

Jongeren hoeven niet veel te leren maar wat ze leren moet gekend zijn en moet beheerst worden. Dit schept zelfvertrouwen en het zal de basis zijn tot verdere ontplooiing. We moeten hen leren hoe te leren, hoe nuancerend en probleemoplossend te denken. Dat is belangrijker dan hen te overbelasten met massa's leerstof.

Ook de school kan als organisatie nog heel wat beter functioneren. Daarom moeten scholen de situatie binnen de bedrijven leren kennen en kritisch bekijken. Een aantal aspecten gelden trouwens zowel voor de school als voor de onderneming : **kwaliteit** (steeds het hele proces en alle betrokkenen evalueren en je afvragen of het beter kan), **productiviteitsverhoging** (met dezelfde groep meer doen), **flexibiliteit** (ondanks jarenlange ervaring altijd bereid zijn nieuwe taken te vervullen in nieuwe omstandigheden) en **motivatie** (positief denken).»

J. Vervoort, Projectleider Opleiding en Vorming V.K.W.-Antwerpen : «De wereld is meer dan ooit levend en dus in verandering : op economisch, politiek, sociaal, demografisch, technologisch, cultureel en religieus vlak. Oude evidenties en benaderingswijzen worden gerelativeerd en aangevuld.

Daardoor wordt LEREN levenslang leren (van de wieg tot in het graf), levensbreed (in alle dimensies) en levensdiep (tot op het niveau van fundamentele waarden). De toekomstige taak van de school ligt daarom op het vlak van onderwijs, opvoeding én opleiding. Dat kan alleen door inhoudelijke, pedagogische en organisatorische vernieuwing. Inhoudelijk en pedagogisch-didactisch haalt het Vlaams onderwijs een erg hoog niveau. Organisatorisch blijft er echter een hele weg af te leggen. Zeker extern moeten we ons duidelijk profileren naar gezin, media, socio-culturele en socio-economische sector.

Elke school moet zich goed **profilieren**. Daardoor vermijden we minstens drie klippen : dat scholen zich afsluiten van het omgevingsgebeuren, dat scholen denken dat ze alles kunnen en dat men van de school meer vraagt dan ze kán.» □

DE KLINK

«Onlangs had ik een stagiair die kopies moest nemen. Toen hij de deur opende viel de klink eraf. Hij raapte ze niet op want hij moest alleen maar kopies nemen. Van die mensen brengt het onderwijs volgens mij iets te veel voort.» Dat zegt Guido Simons (Philips, Lommel).

Simons : «Het is slechts een voorbeeld maar een bedrijf investeert liever in mensen die de klink wél oprapen. Ik heb de indruk dat het onderwijs te veel slaafsheid verwacht en te weinig stimuleert tot zelfstandig denken. De leerstof is te veel doel op zichzelf. Ze studeren voor punten net zoals ze later werken voor geld. Aan zulke mensen heeft noch de maatschappij noch het bedrijf een boodschap. Scholen beoordelen leerlingen te veel op techniek en leerstof en te weinig op hun menselijke eigenschappen en sociale vaardigheden. Wij vragen nochtans niets liever dan kritische, zelfstandige mensen. Voor het stukje techniek en gespecialiseerde opleiding zullen we zelf wel zorgen. Ik heb de indruk dat de leerlingen op school weinig verantwoordelijkheid leren nemen. In mijn lagere school baatten wij de bibliotheek uit en mocht ik zelf de klok luiden als de les om was. Nu is de bel een automatisch geluid en de bibliothecaris een anonieme specialis-»

M. Spooren (Center Parcs, Lommel) : «Ik moet dat beamen. Om jobs slaafs uit te voeren vinden wij volk genoeg maar voor een iets hoger niveau zijn er geen geschikte kandidaten. In de verkoop willen wij bijvoorbeeld geen gediensigheid maar wel dienstverlening. Daarin zit een actieve component. We krijgen te veel afgestudeerden die geen greintje verantwoordelijkheid kunnen of durven dragen. De scholen zouden jonge mensen meer moeten leren hoe ze de juiste vaardigheid op de juiste plaats kunnen toepassen en hoe ze zelf tot creatieve beslissingen kunnen komen.»

De trend blijkt zich ook in de bedrijfswereld voort te zetten. Slechts dertig procent van de werknemers zou bereid zijn **nieuwe vaardigheden** te willen leren. Zelfs als ze daardoor meer zouden verdienen. □

Integrale Kwaliteitszorg of I.K.Z. is reeds vrij goed ingeburgerd in het bedrijfsleven. Maar I.K.Z. heeft ook in het onderwijs haar intrede gedaan. Hierbij mogen de scholen rekenen op de actieve steun van heel wat Vlaamse bedrijven die al jarenlang met de I.K.Z.-methode werken. Hoewel er raakpunten zijn tussen het onderwijs en de industrie, kan I.K.Z. niet zonder meer in de school worden overgenomen. Een weloverwogen vertaling van deze methode is nodig. Het beheersen van de I.K.Z.-denk-methode vereist jaren. U kunt alvast op een eerste verkenning gaan.

Integrale Kwaliteitszorg is een strategie waarbij de kwaliteit centraal staat. Kwaliteit wordt niet langer beschouwd als een geïsoleerd begrip maar als een concept dat alle werkzaamheden en alle menselijke relaties doordringt. Kwaliteit is leven.

Twee Amerikaanse kwaliteitspecialisten, Deming en Juran, ontwikkelden de ideeën. Hun filosofie werd echter niet voor het eerst in de V.S. toegepast maar in de Japanse naoorlogse industrie. Via de radio kregen de Japanse werknemers de kwaliteitsgedachte van Deming te horen. Daarna werden die ideeën in het bedrijf besproken. Zo werd de grondslag gelegd voor een grotere betrokkenheid van de werknemers.

Deze Japanse kwaliteitsvisie waaide vervolgens in de jaren '70 over naar Europa en werd aangepast aan de Westerse realiteit.

De crisis aan het eind van de jaren '70 was een ideale voedingsbodem voor de ontwikkeling van de kwaliteitsgedachte. De dalende produktiviteit en competitiviteit waren immers veelal te wijten aan de lage kwaliteit (produktiefouten, te veel

KWALITEIT IS LEVEN

stocks, vuile fabrieken, ontevreden klanten en werknemers). De invoering van de I.K.Z.-strategie maakte heel wat bedrijven opnieuw rendabel.

Sedert 1984 wordt de filosofie van de I.K.Z.-dynamiek naar het onderwijs getransponeerd. Nu werken zowat 115 Vlaamse scholen, uit alle netten en niveaus, volgens de I.K.Z.-principes, meestal onder begeleiding van een peterfirma. Deze geeft mee opleidingen en begeleidingen. Vooral de ervaringsuitwisselingen zijn belangrijk. De peterfirma heeft bijvoorbeeld meer ervaring met financiële beheersingstechnieken die ze dan ook makkelijker kan uitwisselen. De tussenkomsten van de peterfirma geven het stappenplan, van kwaliteitsbewustzijn naar integrale kwaliteitszorg, een grotere stabiliteit. Hoewel de discipline dus eerst in de industrie werd toegepast is de denkmethode uitwisselbaar.

In Vlaanderen halen wij met de invoering van I.K.Z. in de scholen een wereldprimeur. Dit is in eerste instantie het werk van de directies en de leraars van het Vlaams Technisch Onderwijs. De aard van werken in een technische of een beroepsschool leent zich beter tot procesbeheersing. Sindsdien stappen echter ook andere scholen op de I.K.Z.-trein. Scholen willen immers kwaliteitsonderwijs brengen, samenwerkingsverbanden creëren en verbeteren en hun image opbouwen. De kwaliteitszorg kan echter niet fragmentarisch worden benaderd. Het is een gestructureerde werking waarbinnen objectieven een plaats krijgen en waarvan men de beheersingstechnieken moet kennen.

I.K.Z.-VISIES

– Vermits iedere school haar eigenheid heeft en daaruit voortvloeiend een eigen organisatiemodel, zijn een eigen visie en eigen weg niet alleen mogelijk, maar ook voor de hand liggend. De school zelf dient een systeem te ontwikkelen waarin ze zich herkent. Ze dient voor haar eigen problemen eigen oplossingen te zoeken en toe te passen.

– De invoering van I.K.Z. is een veranderingsproces waarbij veel overleg, deskundigheid en geduld nodig zijn.

– I.K.Z. is het geheel van inspanningen binnen de schoolorganisatie, gericht op het verbeteren van de kwaliteit van het totale schoolgebeuren.

– I.K.Z.-houding is de wil en de bereidheid tot veranderen en tot voortdurend verbeteren.

– «Integrale Kwaliteitszorg staat of valt met de directie; haar I.K.Z.-houding is essentieel. Zij moet actief en geëngageerd meedoen aan de acties en ze ondersteunen. Deze opvatting is de

PROBLEMEN OPLOSSEN

Welke stappen leiden naar de oplossing van een probleem ?

1. Het probleemgebied bepalen.
2. De oorzaken opsporen, via een visgraatdiagram.
3. De hoofdoorzaak vaststellen, via gegevens of brainstorming.
4. Oplossingen zoeken en de actie met de meeste kans bepalen.
5. Oplossingen toetsen op basis van nieuwe gegevens.
6. Resultaten evalueren.
7. De oplossingen invoeren.
8. De oplossing beheersen en continu verbeteren.

eenvoudige toepassing van het principe top-down-ontplooiing.

Een tweede probleem ligt bij de facilitator : het personeelslid dat de I.K.Z.-acties gemakkelijker maakt en waarvoor voorlopig geen goede vertaling beschikbaar is. Misschien is *I.K.Z.-locomotief* een goede weergave van zijn opdracht. Hij moet zeker over een functioneel gezag beschikken om zijn opdracht waar te maken. Hetzelfde geldt ook voor de leden van de stuurgroep.

Het principe van één school, één peterbedrijf vormt een probleem. Niet alle bedrijven staan even open voor deze actie en ook niet alle bedrijven zijn even competent. Wedijver, naijver en concurrentie zijn dan ook te verwachten. Wij pleiten voor een regionale of professionele stuurgroep voor het *peterschap*, bestaande uit meerdere bedrijven en meerdere scholen, als het kan over de netten heen.» (A. Theuwis, directeur Provinciale Technische School, Maasmechelen).

– Kwaliteit ! Maar dat doen wij toch, wij denken al

jaren aan kwaliteit in onze school...

– Een kwaliteitsprogramma is nooit af. Elke stap is **voorlopig** de laatste.

– «Integrale Kwaliteitszorg heeft alles te maken met het gelukkig zijn van de mensen in hun onderneming. Gelukkige mensen maken gelukkige bedrijven, wat economisch vertaald neerkomt op competitief sterke bedrijven.» (prof. Tsuda).

– In de industrie wordt de nadruk steeds meer verlegd van produktiviteit naar **kwaliteit**. Als gevolg hiervan verschuift in het onderwijs de *know-how* naar *know-why* : het belangrijkste is niet meer de vraag *hoe* het moet, maar *waarom* het zo moet.

– I.K.Z. is toepasbaar op elk organisatieproces. Naar het onderwijs vertaald : zowel het leerproces als de eromheenstaande beheersprocessen kunnen via I.K.Z. permanent in vraag worden gesteld. De term *Integraal* betekent dat *iedereen*, leerkrachten, directie én leerlingen, betrokken moeten worden bij de evaluatie van alle beheersprocessen.

– Bedrijven maken **winst**. Scholen creëren een **meerwaarde**. □

I.K.Z. IS GEEN TOVERMIDDEL

Scholen willen optimaliseren wat ze in huis hebben. Het omgevingsklimaat verandert immers snel. De maatschappij stelt andere eisen aan het onderwijs. De overheid dwingt directies tot een andere aanpak. De autonomie wordt groter. De weg naar het succes ligt open maar de stille uitgang ligt even snel op de weg. Is er een probaat middel om de veranderingen op te vangen en intussen het onderwijs beter te maken ?

«Schooldirecteuren zijn de beste bedrijfsleiders. Ze moeten met de minste middelen de moeilijkste organisaties leiden. Maar ze kennen niet altijd de gepaste beheerstechnieken. I.K.Z. wil hierop een antwoord zijn. Ze is echter een verschrikkelijk moeilijke discipline. Slechts langzaam begint het licht te branden. Als je in een stap faalt, lukt ook de volgende niet. In de overbrugging van die stappen zit de moeilijkheid», zegt *Ilse Luypaert*. Zij is voorzitter van de *Commissie Kwaliteitszorg Onderwijs*.

«Wie achter de kwaliteitsbeweging naïeve, goed bedoelde maar toch enkel opportunistische drijfveren ontwaart, liet zich misleiden. De eenvoudige I.K.Z.-slogans hebben enkel tot doel de communicatie tussen de betrokken mensen te bevorderen. De universele discipline is transferabel maar ze eist in haar toepassing een zeer strenge en methodische aanpak. Net zoals een violist slechts een concerto van Max Bruch kan spelen na een lange, regelmatige en aandachtige training.

Achter de kwaliteitsdrang steekt een bewust na te leven en waardevolle opvoedings- en beschavingsgedachte. Als dit niet zo was, had I.K.Z. in het onderwijs geen enkele kans. Dit *leitmotiv* situeert zich op drie niveaus : in de dialoog met de sociale omgeving, in de samenwerking met en de waardering voor anderen maar vooral in de uiting van de waarde en de creativiteit van elke mens.

I.K.Z. verzet zich tegen nivellering. Kwaliteitszorg gaat ervan uit dat veranderen voor iedereen kan, voor de bekwame elektronica-student die zich wil vervolmaken, voor de talentvolle tekenleraar die zijn werk wil verfijnen, voor de leerling die vol moet zijn studieboek Latijn bovenhaalt...

MEERWAARDE CREËREN

I.K.Z. is nochtans niet identiek met problemen oplossen. Ze is eerder de levenshouding, de discipline, waarbinnen een aantal ondersteunende methoden en technieken worden gebruikt. Je kunt wel **denken** rond een probleem waardoor tevens de samenwerking met de betrokken personen groeit. Participeren is overigens niet alleen samen *werken* maar vooral samen *denken*.

In de schoolorganisatie is het belangrijk dat de directeur aan de kar trekt. Maar als de school

DE I.K.Z.-STRUCTUUR IN BEELD

HOE ZIET HET DIDACTISCH INVOERINGSMODEL ERUIT ?

DENKEN ROND KWALITEIT

De BOL staat voor het denkkader waarbinnen alle kwaliteitsactiviteiten plaatsvinden :

- de I.K.Z.-filosofie
- de opdracht van de hele organisatie (*mission*)
- de definiëring van wat kwaliteit is
- het streven naar een kwaliteitsmentaliteit
- de kennis van de eigen functies en taken

Dit verschilt van school tot school. Dit alles vloeit voort uit ingenomen (externe) informatie en het eigen creatieve denken en werken.

EEN DYNAMISCHE VERBETERINGSSTRATEGIE

De KEGEL staat voor de organisatie waarin de veranderingsstrategie geleidelijk doordringt.

Gaandeweg komt men tot een hoger kwaliteitsniveau.

De structuren waarbinnen dat gebeurt zijn :

- de *stuurgroep*, die opgericht wordt binnen het bestaande directiecomité. In bepaalde gevallen kan het gaan om een aparte groep met een eigen plaats binnen de organisatie;
- *project-teams en kwaliteitskringen* die concrete verbeteringsprojecten uitwerken.

Zodra men een probleem (h)erkent, wordt er een project rond opgestart.

Men brengt mensen samen die kunnen bijdragen tot een oplossing. Zij werken die uit met behulp van allerlei probleemoplossingstechnieken.

Verbeteringsprojecten kunnen natuurlijk ook lopen binnen de bestaande organisatiestructuren : werkvergadering, klasseraad, veiligheidscommissie enz...

ORGANISATIEONTWIKKELING : VERBETERINGEN VERANKEREN IN SYSTEMEN EN PROCEDURES

Het VLAKE staat voor de organisatiestructuren die worden opgezet om aan de *klantvraagte* kunnen voldoen.

Het primaire proces, als samenhangend geheel...

De beleschoolloopbaan moet systematisch benaderd worden, zowel diachroon als synchroon.

De stof van de opeenvolgende leerjaren moet op elkaar aansluiten.

Binnen elk jaar moeten de thema's en de aangeboden vakken op elkaar inspelen en elkaar aanvullen.

... wordt verstrekt door de ondersteunende processen.

We denken hier aan : marketing, ook voor scholen, studentenbegeleiding en contact oud-leerlingen, personeelsbeleid, administratie, beleid materiaal & materieel, contacten met de buitenwereld, firma's, oudervereniging, schoolbeleid enz. □

(Uit *Baelus trekt ten strijde - publikatie van de Commissie Kwaliteitszorg Onderwijs*)

niet goed draait mag men dat niet alleen op zijn rug schrijven. Elkeen is ten andere manager voor zijn proces. De leraar is dat ook voor zijn reeks processen.

Zo komen we tot het **rendementsdenken**. De inspanningen die worden geleverd moeten ook effect hebben. Dit zou een leraar om te beginnen voor zichzelf moeten ambiëren : als hij zich inspant, zijn les voorbereidt, zijn les geeft... moet dit alles ook het doel treffen. Ten slotte moet uit de samenwerking en het samen denken een intellectuele en menselijke meerwaarde ontstaan.

Wie aan de I.K.Z.-werking begint mag evenwel niet meteen aan resultaat denken. Echte gerichte kwaliteitszorg komt maar heel traag op gang omdat ze doorkruist wordt door andere elementen, zoals de installatie van de lokale schoolraden. I.K.Z. is ook geen tovermiddel waarmee je alle problemen ineens kunt oplossen. Reken met een krediet van ten minste drie tot vijf jaar.

Je kunt starten met kleine projecten zoals het opvangen van minder goede leerlingen, het goed plaatsen van de boekentassen, het gedrag van de leerlingen in de schoolomgeving of de vervangingen van afwezige leerkrachten.

Als leraars afwezig zijn dreigt er namelijk een inefficiënt tijdsgebruik. Als de directeur dat probleem alleen oplost lijkt het dictatoriaal. Men zou bijgevolg samen creatief kunnen nadenken over wat er met de vrijgekomen tijd kan worden gedaan. Er kunnen bijvoorbeeld uitwisselbare lesmodules worden samengesteld die iedereen kan geven of er kunnen videofilms permanent beschikbaar worden gesteld. Zo worden de vervangingen een gezamenlijk probleem waarvoor iedereen zich creatief moet inzetten om nieuwe oplossingen te bedenken. Dit brengt de mensen dichter bij elkaar.» □

KORT PRAKTISCH

Belangstellenden kunnen contact opnemen met de Commissie Kwaliteitszorg Onderwijs – Mevrouw I. Luybaert – U.I.A. – Universiteitsplein 1 – 2610 Wilrijk – ☎ 03-820 29 66 en 820 29 83. Het is mogelijk een voorstelling van I.K.Z. in modulevorm te krijgen. Alle scholen, al of niet met I.K.Z.-werking, mogen daarenboven hun verbeteringsprojecten, geïnspireerd door kwaliteitszorg, ter evaluatie opsturen. Misschien komen ze dan wel in aanmerking voor een award die de Commissie bij het volgend kwaliteitscongres zal uitreiken. KLASSE publiceert bovendien concrete verbeteringsprojecten. Hiermee biedt KLASSE een permanent platform voor de invoering van de integrale kwaliteitszorg in het onderwijs. Maak er werk van.

DE LEERLINGEN, UW KLANTEN

Heeft u klanten op school? Wie zijn ze en wat wilt u ze aanbieden: alleen leerinhouden of ook vorming, waarden, normen en een leefhouding? Heeft u daarvoor genoeg kwaliteit in huis?

De **klant** is in onderwijsmiddens een moeilijk begrip, vooral als de focus wordt verlegd van de traditionele *onderwijs-aanbieder* naar de *onderwijs-vrager*. Deze accentverschuiving geeft een ander perspectief op het onderwijs.

Klant is een *meerduldig begrip*. We onderscheiden interne en externe klanten. Bij de **interne klanten** staat binnen de schoolorganisatie de leerling centraal. Maar ook zijn de leerkrachten klant van de directie en omgekeerd en zijn de leerlingen klant van de leerkracht en omgekeerd.

Wie is mijn klant? Wat vraagt mijn klant? Kan ik eraan voldoen? Van wie ben ik klant? Worden mijn vragen ingewilligd?... Een bezinning over deze vragen is alsnog ongewoon in onderwijskringen maar daardoor niet minder inspirerend.

De leerling is niet de enige «verbruiker» van het onderwijs. Leerlingen leven immers in een sociaal-economische en filosofische context. Zo hebben de **ouders** bepaalde verwachtingen en eisen t.a.v. het onderwijs aan hun kinderen. Andere **externe klanten** zijn onder meer het bedrijfsleven. Men kan ook de H.O.B.U.-instellingen en de universiteiten als externe klant van het secundair onderwijs beschouwen. De schoolorganisatie moet in dit geheel van klanten het marktsegment bepalen waaraan ze tegemoet wil komen. Zal een school voorrang geven aan de tewerkstelling van haar leerlingen? Zal ze haar leerlingen voorbereiden op verdere opleiding? Zal ze weerbare, kritische en sociaal verantwoordelijke medemensen vormen?...

Wat de doelstellingen en de visie ook mogen zijn van waaruit met I.K.Z. wordt vertrokken, ze zullen op een gedisciplineerde wijze in de schoolorganisatie geoperationaliseerd moeten worden.

KLANTVRAAG

De klantvraag is het uitgangspunt en de richting voor onderwijskwaliteit. We spreken zeer bewust over onderwijskwaliteit die *gericht* is, en niet *bepaald*, door de klantvraag. Het gaat dus niet om de willekeur van wat een leerling wil, wel over het aanpasbaar-zijn van het lesaanbod. Bijvoorbeeld : in het lager onderwijs kan men zich bezinnen over het aanbod *vernieuwde wetkunde*, maar nog meer zal men zich afvragen wat de leerling daarvan kan opsteken. Dit omvat ook het hele klasgebeuren. Een leraar die tegen de muren spreekt beantwoordt uiteraard niet aan de klantvraag.

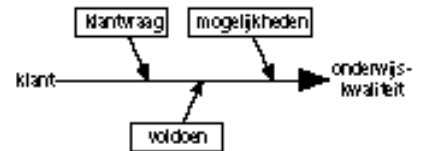
Waarvoor moet het onderwijs dienen? Deze

vraag wordt feitelijk ingevuld door de klant. Maar niet alleen de klant oordeelt over de geschiktheid van het onderwijs. Kwaliteit wordt ook bepaald door de hoedanigheid, de procesgeschiktheid of Process Capability. Daarom zal in de I.K.Z. in eerste instantie de klantvraag het proces bepalen maar tevens zal men moeten nagaan in welke mate het huidige proces geschikt is om aan deze klantvisie te kunnen voldoen.

ONDERWIJSKWALITEIT IS EEN VOORTDUREND VERBETERINGSPROCES

Onderwijskwaliteit is het gevolg van een zich steeds herhalende bevraging op verschillende niveaus. Ze kan niet worden gevat in een of meer beschrijvende elementen of indicatoren alleen, maar omsluit de volheid van de verbetering zelf.

De volledige beheersingscyclus schetsen we als volgt :

De figuur toont :

- hoe vanuit de subjectieve klantvraag de kwaliteitsbepaling groeit;
- hoe uit het overwegen van de mogelijkheden van de organisatie t.a.v. de klant, door nauwkeurige meting en evaluatie heen, een verzekerde systematiek ontstaat waardoor men aan de klantvraag tegemoet kan komen;
- hoe men steeds beter aan de klantvraag kan voldoen.

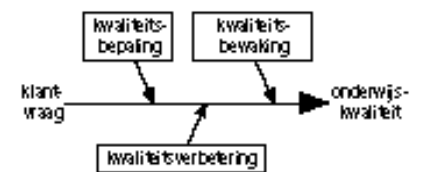
VERBETERINGSCYCLUS

Een eerste eenvoudige stramien veronderstelt volgende cyclische bevraging :

1. Wat wordt er van het onderwijsproces gevraagd? Wat is de klantvraag?
2. Wat is de huidige toestand van het proces? Wat zijn de mogelijkheden?
3. Hoe kan de spanning tussen 1 en 2 worden verbeterd? In welke mate voldoen de mogelijkheden van het proces aan de klantvraag? Deze vraag dient steeds *opnieuw* gesteld.

Deze *verbeteringscyclus* bepaalt en verklaart de kwaliteitszorg, of het nu gaat om een beginnende I.K.Z.-werking of om een verdere fase in de I.K.Z.-cyclus. Deze redenering, die werd voorgesteld in een zeer eenvoudige schets, is de basis van elk proces. Ze bevat bovendien de kern, de essentie van het leren en het opvoeden : continu verbeteren aan de hand van *kritische vraagstelling*.

In een diepere dimensie geven wij de verbeteringscyclus als volgt weer :

ONDERWIJSKWALITEIT IS EEN VOORTDUREND VERBETERINGSPROCES WAARBIJ, GERICHT DOOR DE KLANTVRAAG, HET HUIDIGE ONDERWIJSproces WORDT BEVRAAGD, BEHEERST EN VERBETERD.

NERGENS NAAR SCHOOL KUNNEN

Schoolplichtige jongeren die wegens langdurige ziekte of handicap niet naar school kunnen blijven in de kou staan. Ook gewoon begaafde kinderen, maar met een schoolfobie, vallen door de mazen van het onderwijsnet. Wie AUXILIA kent klopt daar aan. Waarom ?

Een bescheiden woning in de Antwerpse Vondelstraat. Je komt er binnen zonder bellen. Eén hoog staan we in het kantoortje van coördinator *Magda Lameir*. Zij is assistente in de psychologie. In de brochure die ze ons toestopt lezen we dat Auxilia **aangepast onderwijs geeft voor wie nergens naar school kan**. Zijn er dan hiaten in het Vlaamse onderwijsaanbod ?

– *Lameir* : Om te beginnen bestaat er voor langdurig zieke jongeren weinig aandacht. In sommige ziekenhuizen is er onderwijs hulp, al of niet door plaatselijk georganiseerd vrijwilligerswerk, maar voor de herstelperiode thuis is meestal niets voorzien. Nochtans kan een kind dat bijvoorbeeld thuis moet blijven wegens infectiegevaar na chemotherapie tijd besteden aan studie om een zo normaal mogelijk leven te blijven leiden. We vinden dat *iedereen* recht heeft op onderwijs. Auxilia neemt hierbij een verantwoordelijkheid op die eigenlijk de gemeenschap zou moeten dragen. Langdurig zieke jongeren zouden immers ook een diploma moeten kunnen behalen. Het aankunnen van licht kantoorwerk is immers veelal bepalend voor hun beroepstoekomst omdat ze fysiek niet van de sterksten zijn. Voor hen is algemeen vormend onderwijs het meest aangewezen.

Als zieke jongeren les krijgen voelen ze zich **minder opgegeven en uitgesloten**. Ze concentreren zich dan op andere zaken dan *ziek zijn*. Want is louter *overleven* nu een doel voor een kind ? Studie verbreekt het onzekere perspectief en is dus mee **gezondmakend**. Een verloren schooljaar

Magda Lameir : «Auxilia is een vangnet. We trachten probleemkinderen met een leerachterstand op te vangen.»

is geen ramp. Niet meer meekunnen op school werkt daarentegen zeer demotiverend. Iemand aan huis krijgen voor lessen verbreekt bovendien ook het gevoel van sociaal geïsoleerd zijn.

SCHOOLANGST

– **Kan de school dan geen gepaste begeleiding aanbieden ?**

– *Lameir* : Binnen het eigen pakket kan ze moeilijk voor een gepaste opvang zorgen.

Of het wordt uitsluitend het werk van een goede ziel die tijd maakt om geregeld bij de zieke binnente springen. Over het algemeen worden deze leerlingen een beetje vergeten. Ze zijn op papier weliswaar ingeschreven om in orde te zijn met de leerplichtwet. Als ze met een attest thuis zitten hoeven ze blijkbaar niet te leren. Voor de school zijn ze *ziek*, terwijl ze

vaak best in staat zijn om stof op te nemen. Hier kraait echter geen haan naar. Intussen zitten ze zich thuis te vervelen en verdwijnt hun studeerattitude.

– **U komt ook in aanraking met jongeren waarmee op het eerste gezicht niets aan de hand blijkt en die ook geen**

zichtbare fysieke handicap hebben. Waarom hebben die behoefte aan thuisles ?

– *Lameir* : Dit zijn kinderen met psychische stoornissen die gewoonlijk al het hele circuit van allerlei therapieën en hulpverlening hebben doorlopen. Bij de behandeling werd echter weinig aandacht besteed aan het opvangen van de opgelopen leerachterstand. Van het moment dat iemand psychisch of emotioneel in de knoop zit is de therapie gericht op het aanpakken van de symptomen. Het schoolverloop verdwijnt hierbij naar de achtergrond.

– **Wat is er foutgelopen bij deze kinderen ?**

– *Lameir* : Ze vertonen een excessieve faalangst. Of ze hebben een schoolfobie. Vaak krijgen ze het stempel mee van *overbeschermden kinderen*. Maar dit klopt niet. Ik ken een meisje dat introvert is. Ze durft heel weinig te zeggen. Ze voelt zich meteen geïsoleerd. Eigenlijk wordt ze niet gepest maar ze *voelt* zich gepest. 's Ochtends als ze naar school moet krijgt ze een koortsaanval. De psycho-somatische klachten verdwijnen in de vakantieperiode. Maar intussen schrijft de huisarts medicamenten voor. De klachten escaleren echter, tot de arts besluit de patiënt maar een tijd thuis te houden. Dat lost natuurlijk niets op.

We kennen nog een ander intelligent meisje. In de lagere school was ze primus. Ze woonde bij de grootouders, samen met haar moeder. Op het moment dat het meisje de stap moest zetten naar het secundair onderwijs stierf haar moeder. Na een week op school stortte ze psychisch in. Ze kon het overlijden van haar moeder niet verwerken. Dit was de aanleiding tot haast twee jaar thuis blijven.

Van het ogenblik dat ze schoolboeken zag hyperventileerde ze en kreeg ze hysterische aanvallen. Thuis las ze nochtans veel. Hiermee ontwikkelde ze zichzelf. Als ze nu weer naar school zou gaan moet ze opnieuw in het eerste jaar beginnen. Dit is de enige mogelijke wettelijke regeling. Nu is twee jaar achterstand geen totale ramp maar er is intussen een kloof ontstaan. Ze is mentaal

veel rijper dan haar twaalfjarige klasgenoten. Zo iemand zou de kans moeten krijgen om in het tweede of derde jaar te starten. We zijn ervan overtuigd dat ze zou meekunnen.

Een ander geval maakte van zichzelf het mikpunt van de klas, kwam arrogant en a-

AUXILIA

In Frankrijk bestaat Auxilia al 56 jaar. In 1935 kwam er een Vlaamse afdeling en in 1962 werd Auxilia-Internationaal opgericht. De vrijwilligersorganisatie komt tegemoet aan de vraag naar onderwijs van mensen – ook jongeren – die niet bij bestaande initiatieven kunnen aansluiten wegens ziekte, handicap, internering, sociale angst, psychische moeilijkheden enz...

Auxilia-Vlaanderen werkt met een tweehonderd tal vrijwilligers. Een pedagogisch diploma is geen absolute vereiste om als vrijwilliger in aanmerking te komen. Men moet wel kennis kunnen overdragen aan anderen.

Auxilia – Secretariaat – Vondelstraat 27 – 2060 Antwerpen – t 03-226 25 41

sociaal over met het debiteren van filosofische en literaire kennis. Over wiskunde moest je haar echter niets vragen. Ze kreeg psychiatrische hulp en een therapie bij een psycholoog. Alleen op het vlak van onderwijs bestond geen alternatief. Moet je zo iemand in de psychiatrische afdeling laten ?

ZONDEBOK

– **Wat zijn de mogelijkheden in het buitengewoon onderwijs ?**

– *Lameir* : De ouders hebben er angst van omdat het leidt tot een attest met beperkte toekomstperspectieven.

We konden dit type onderwijs ook niet aanraden voor een jongen die op school agressief reageerde omdat hij een **zondebok** was. Zijn interesses en vaardigheden lagen in het veld van het algemeen vormend onderwijs. In normale omstandigheden zou hij dit ook hebben aangekund. Zo iemand past dus niet in het buitengewoon onderwijs van type 3. Waarom is er geen aangepaste opvang in een kleinere groep en op het niveau A.S.O. ?

– **Heeft u een boodschap voor het onderwijsbeleid ?**

– *Lameir* : Het is mijn taak niet om boodschappen te verkondigen. De overgangsmodaliteiten zouden alvast versoepeld kunnen worden. Er is een tegenstrijdigheid in wat een school kan

«HIJ WIL IN ALLES DE BESTE ZIJN. MAAR BIJ DE OVERGANG NAAR HET SECUNDAIR LIEP HET FOUT. NU DOET HIJ MOEILIJ EN WIL NIET MEER NAAR SCHOOL. HET GEZIN GAAT ERAAN TEN ONDER.»

en mag doen voor leerlingen die nooit in de klas zijn. De klasseraad mag adviseren over het al of niet overgaan naar een ander jaar. Ze kan deze beslissing evenwel moeilijk nemen als ze de leerling in kwestie niet kent. Maar een leerling die via alternatief les krijgen bewezen heeft dat hij de leerstof kent en beheerst zou een faire kans moeten krijgen. Er zou een systeem moeten bestaan waarbij de kennis wordt getoetst om te zien of een leerling al of niet kans op slagen maakt in een bepaald jaar.

– **Waarmee helpt Auxilia intussen ?**

– *Lameir* : Wij zijn het vangnet voor de kinderen die overal een blauwtje oplopen. Onze eerste optie is ze via de centrale examencommissie hun diploma lager secundair te laten behalen. Wat al geen gemakkelijke opdracht is als je rekening houdt met de psychische gearardheid van onze leerlingen.

Dit schooljaar hebben we bijvoorbeeld drie jongeren bij elkaar gebracht : een jongen van zeventien en twee meisjes van veertien. Ze hebben een laag zelfwaardegevoel, zijn introvert en wanen zich zondebok. Ze samen zetten maakt het ons niet makkelijker maar zo hebben ze ten minste sociaal contact. We kregen van het lyceum van Borgerhout een lokaaltje ter beschikking. Ze krijgen dus les in een schools milieu maar ze komen nooit

in aanraking met de andere leerlingen. Beginnend en eindtijd van de lessen zijn verschillend. Jammer genoeg is dit lokaal niet permanent vrij. Daardoor kunnen er niet genoeg lessen worden gegeven om aan de leerplicht te

voldoen. Men kan zich dus afvragen of onze activiteiten wel volgens de wet zijn. Maar met een papertje van de dokter, zelfs als de kinderen twee jaar lang **niets** uitrichten, dan is alles volgens de wet in orde ! Wel, ze mogen me altijd komen tegenghouden. □

JEFI

Wie Jekino zegt (zie KLASSE 11), denkt automatisch ook aan JEFI, de filmdienst van de Bond van Grote en Jonge Gezinnen. JEFI, naar eigen zeggen reeds meer dan twintig jaar de grootste jeugdfilmorganisatie van Vlaanderen, is actief op twee niveaus : nationaal en in de lokale clubwerking. Ook scholen kunnen er beroep op doen.

JEFI-nationaal fungeert als verdeler van jeugdfilms, maakt selectienota's met inhoudsbeschrijving en filmbespreking, levert affiches en andere documentatie aan kostprijs enz. Eventueel kan een operateur ter plaatse de projectie komen verzorgen. Daarnaast is er *JEFI-INFO*, een tweemaandelijks tijdschrift

met besprekingen van de allernieuwste aanwinsten en een vertoningskalender.

Daarnaast zijn er JEFI-clubben verspreid over heel Vlaanderen. Mits betaling van een lidgeld (voor 1990-1991 bedraagt dit 1450 frank) worden al hun filmvertoningen gedekt door een overkoepelende verzekering Burgerlijke Aansprakelijkheid. Alle clubleden krijgen dan een JEFI-lidkaart (kostprijs voor de club : één frank per kaart, minimum 50 kaarten). Maar ook scholen, jeugdclubs en andere verenigingen kunnen bij JEFI films uitleenen.

JEFI wil aan filmopvoeding en -vorming doen voor 6- tot 12-jarigen : ze wegwijs maken in het wereldje van de filmtaal, de filmtchniek, de filmmuziek enz. Het is trouwens de bedoeling dat na de filmvoorstelling een nabespreking volgt en dat de kinderen hun creativiteit kunnen botvieren in opstelletjes en filmkritieken, tekeningen, collages, verkleedpartijtjes, toneelstukjes enz.

De kostprijs van een filmvoorstelling is afhankelijk van de gekozen film (16mm of 35mm), de verzendingswijze en het eventueel verzorgen van de projectie (alleen voor 16mm-films). De huurprijs van een 16mm-film bedraagt tussen 2500 en 3900 frank. U kan de film afhalen in Brussel of laten verzenden met Taxipost of via de spoorwegen. De kosten hiervan zijn wel voor uw rekening. Ook voor de projectie door een JEFI-operateur wordt een vergoeding gevraagd. □

JEFI v.z.w.
Troonstraat 125
1050 Brussel
t. 02-507 88 55

EEN HART VOOR JONGEREN

De Centrale voor Studie- en Beroepsoriëntering (C.S.B.O.), de koepelorganisatie van 136 vrije P.M.S.-centra en 9 consultatiebureaus voor gehandicapten, wil de werking van haar centra naar het brede publiek toe beter bekendmaken. Onder de slogan *Het ruimste bijstandsprogramma met een hart voor jongeren* worden alle P.M.S.-documenten in een speciale fardie gepresenteerd. Daarin kunnen ouders en leerlingen lezen hoe het centrum werkt en waarvoor men er terecht kan.

De vrije P.M.S.-centra werken samen met bijna 3000 scholen en begeleiden ongeveer 800.000 leerlingen. Ze hebben de laatste jaren hun werking sterk gewijzigd en besteden nu veel meer tijd aan hulpverlening i.p.v. aan testonderzoek. Niet alleen de studie- en beroepskeuze, maar ook de begeleiding bij leer-, gedrags- en opvoedingsproblemen krijgen de volle aandacht.

Met deze actie willen de centra bereiken dat er meer spontane hulpvragen of probleemsignaleringen worden geformuleerd zodat kan worden afgestapt van de groepsonderzoeken. Bijzondere aandacht gaat daarbij naar het kind in de kleuter- en lagere school. Problemen worden immers het beste zo vroeg mogelijk herkend en

gesignaleerd. Het Centrum voor Navorming probeert de personeelsleden zo vlug mogelijk bij te scholen zodat de gemelde problemen met de nodige deskundigheid kunnen worden opgelost. In steeds meer centra zijn trouwens speciaal daartoe opgeleide opvoedingsconsultanten aanwezig.

In het secundair onderwijs gebeurt de hulpverlening door rechtstreeks contact met de jongere zelf. Indien nodig wordt verwezen naar tweedelijnsdiensten. De zwakmaatschappelijke jongeren krijgen voorrang. Vandaar ook een verhoogde waak- en werkzaamheid in het beroeps- en buitengewoon onderwijs, het deeltijds onderwijs, de deeltijdse vorming en naar migranten toe.

Eén van de pijlers van het P.M.S. blijft de studie- en beroepskeuze. Studiekeuze moet in de eerste plaats door de jongere zelf gebeuren. Ouders, school en P.M.S.-centrum begeleiden dit studiekeuzep proces tot er aangepaste én zelfstandige beslissingen zijn genomen. Het P.M.S. wil op dit vlak stimuleren, informeren, documenteren en keuzevaardigheden aanleren. De vrije P.M.S.-centra werden trouwens pas uitgerust met een uitgebreide computer-gegevensbank waarin het hele Vlaamse onderwijssysteem zal worden opgeslagen. Hierbij wordt o.a. voor de eerste maal het onderwijs voor sociale promotie volledig in kaart gebracht. □

Centrale voor Studie- en Beroepsoriëntering
en P.M.S.-centra
M. Lemonnierlaan 129
1000 Brussel
☎ 02-513 57 08

OUDERS EN DRUGS

Preventieve programma's rond alcohol en andere drugs richten zich bijna uitsluitend tot jongeren. Die zijn immers gemakkelijk bereikbaar en hun houding en gedrag tegenover genotmiddelen is nog niet ten volle gevormd. Het onderwijs is daarbij het ideale communicatie-kanaal. Het O&D pakket is nu echter een vormingsprogramma voor de ouders. Studies hebben aangetoond dat de school de preventie-taak niet alleen kan realiseren.

Jongeren worden steeds meer door allerlei kanalen en groepen beïnvloed en het onderwijs kan hierop onvoldoende inspelen. Daarom worden de ouders steeds meer als belangrijke partners in de preventie-strategie uitgespeeld. Hun voorbeeldgedrag en hun houding t.o.v. genotmiddelen, beïnvloeden de opinies en het gedrag van jongeren aanzienlijk. Anderzijds krijgen ouders met opgroeiende kinderen op verscheidene momenten met alcohol- en ander druggebruik van hun kinderen te maken en weten zij niet altijd hoe ze daar gepast op kunnen reageren. Vanuit deze redenering heeft de Werkgroep Onderwijs van de Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen (V.A.D.) een vormingsprogramma ontwikkeld voor ouders.

Marijs Geirnaert, verantwoordelijke Werkgroep Onderwijs: «Het O&D pakket heeft niet als eerste doel ouders te informeren over allerlei drugs. Het pakket heeft grotere ambities, met name ouders en jongeren stimuleren over alcohol en andere drugs te praten en hun standpunten in een open gesprek aan elkaar te verduidelijken.

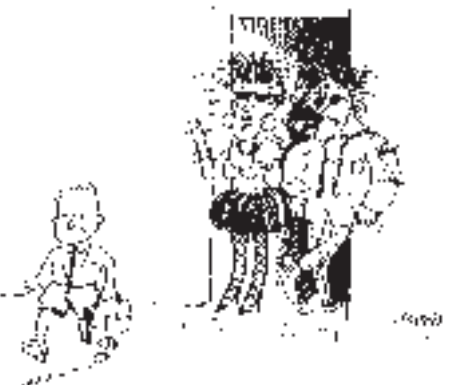
Het programma bestaat uit vijf delen. In het eerste deel *Verduidelijken van waarden en normen* worden de ouders zich bewust van eigen opvattingen, waarden en normen t.a.v. drugs. Het tweede deel *Betekenis van alcohol- en druggebruik bij adolescenten*

geeft de ouders de kans om de leefwereld van de jongeren beter te leren kennen. Op die manier kunnen ze meer adequaat reageren op concrete voorvallen. Deel drie, *Informatie over alcohol en andere drugs*, biedt feitelijke informatie, zodat ouders weten waarover ze praten. Deel vier, *Relationele vaardigheden*, geeft de ouders steunpunten om aan een goede relatie met hun kinderen te werken. Deel vijf ten slotte, *Omgaan met alcohol- en drugproblemen bij jongeren*, beschrijft een aantal mogelijkheden om probleemgebruik vroegtijdig aan te pakken.

Verwerven van kennis, aanleren van een eigen houding en oefenen van vaardigheden komen daarbij evenwichtig aan bod. De activiteit van de ouders staat centraal. In kleine groepjes kunnen ze ervaringen en opvattingen uitwisselen en bij het verwerven van nieuwe informatie en vaardigheden wordt zoveel mogelijk vertrokken van hun voorkennis. Het totale programma bestaat normaal uit een drietal sessies van drie uur. Bij dit programma hoort ook nog een **O&D krant**. Daarin vindt u discussiemateriaal, oefeningen en korte informatieve stukjes om thuis te lezen of te gebruiken voor een open gesprek met uw tieners.»

Elke volwassenenbegeleider kan met dit

pakket aan de slag. Elk programma-
onderdeel bevat trouwens een blok

achtergrondinformatie voor de begeleiders. Het pakket bevat daarnaast ook kant-en-klaar methodieken voor een efficiënte uitvoering. Lokale preventiewerkers voor alcohol- en andere drugproblemen coördineren in elke provincie de preventie-initiatieven en kunnen dus ook hun steentje bijdragen. Het pakket kost 500 frank. De kranten worden gratis geleverd

Vereniging voor Alcohol- en
andere Drugproblemen
Papenvest 78 - 1000 Brussel
☎ 02-511 08 51

SPELEND LEREN

Hoe breng je thema's als Aids, vooroordelen tegenover migranten, inzicht in de wereldhandel, seksualiteit, analfabetisme, relaties of alcohol aan in de klas? Al spelend bijvoorbeeld. Het Centrum voor Informatieve Spelen in Leuven heeft daarvoor uitstekend materiaal en honderden scholen maken er gebruik van.

De organisatie bestaat al bijna twintig jaar maar sinds enkele jaren is het aantal spelbegeleidingen in scholen sterk gestegen. Steeds meer scholen spelen een *informatief spel* in de les, op bezinningsdagen of op een dag Mundiale Vorming. De leerkrachten zorgen vaak zelf voor de begeleiding maar de organisatie zendt ook dagelijks medewerkers uit naar scholen in heel Vlaanderen en Nederland.

Ilse De Ruyter, pedagogisch verantwoordelijke: «We zijn er door de jaren heen in geslaagd een vruchtbare samenwerking op te bouwen met de verschillende onderwijsnetten, actiegroepen en overheden. Daardoor hebben wij nu het imago van de onpartijdige, deskundige mede-speler. Dat lijkt ons een goede waarborg voor de toekomst.»

Het centrum produceert de spelen, begeleidt ze en biedt hulp aan al wie een groep wil sensibiliseren door spel of speelse werkvormen. Ongetwijfeld blijft er meer van hangen bij de leerlingen dan van een droge uiteenzetting.

DE SPELEN

Een greep uit het aanbod.

Het WERELDVOEDELSPEL (over gezonde en ongezonde voeding en voedingsindustrie), MINGA (een spelproject voor kinderen over de derde wereld), het GASTARBEIDERSPEL (oordelen en vooroordelen over migranten), KOPJE ROLLEN (vijf spelmodellen over men-

senrechten), het ALCOHOLSPEL (als individueel en maatschappelijk probleem), SPEL IN ZICHT (het lijfboek voor wie zich wil verdiepen in spel), de NICARAGUALESMAAP (achtergrond en realiteit van een experiment), MENSENRECHTEN NU (een lessenpakket voor leerkracht en leerling), het AIDS-SPEL (sensibilisering en preventie), KIMBA (relaties

en communicatie tussen jongeren en ouderen), MIMURFEL (een Duits samenwerkingsspel), LEKKER VOELLEN (sexualiteit en erotiek bij kinderen), MUNDOPOLIE (het andere Monopoly). □

NOORD-ZUID

□ *Noord-Zuid is een volledig herwerkte versie van de Bundeling Derde Wereld Spelen. Het bevat vijf spelen rond het probleem van arm en rijk. Geen gewone spelen die je tussendoor even speelt ter ontspanning, maar spelen die je doelbewust confronteren met moeilijke situaties waar je zonder samenwerking en overleg nooit uitkomt. Het wereldstoelenspel, de derde-wereldbingo, het spel van vraag en aanbod, de kralenbeurs en het kubussenspel geven u vijf kansen om te ervaren dat wel-vaart niet noodzakelijk wel-zijn betekent. De spelen bevrijden de deelnemers uit de vaak enge westerse welvaarts-logica. Ze zijn uiterst geschikt voor gebruik in de klas vanaf 12 jaar. Het aantal deelnemers varieert van één tot tweehonderd en de speelduur van één tot drie uur. De spelen zijn samengebracht in één boek van 245 frank.*

CODE X

□ *Dit spel wil in de eerste plaats het taboe op analfabetisme doorbreken. Daartoe worden de spelers ondergedompeld in de belevingswereld van de analfabeet in diverse situaties: op school, onder vrienden, op het werk, in de vrijetijdsbesteding, thuis... Op die manier wordt duidelijk welke factoren analfabetisme bevorderen en instandhouden, maar eveneens welke kansen en mogelijkheden er zijn om dit probleem op te lossen. Bovenal scheidt code X de ruimte om vooroordelen bespreekbaar te maken, zodat de beeldvorming t.a.v. analfabeten scherper wordt bijgesteld. Het spel duurt twee uur en is bedoeld voor wie ouder is dan 15 jaar. De groep bestaat minstens uit 4 en hoogstens uit 18 deelnemers. Het spelbord en de brochure kosten samen 499 frank. Informatief spelmateriaal v.z.w. - Naamssteenweg 164 - 3001 Heverlee - ☎ 016-22 25 17*

DE VROUW VAN STAAL

Dankzij de Europese Positieve Actie «B» volgden vorig schooljaar 45 meisjes een opleiding in de metaalverwerkende nijverheid. Dat is aanzienlijk meer dan het jaar voordien. Bovendien zijn de besluiten van de actie bijzonder leerrijk voor ons allemaal.

De kans op het vinden van werk was **het belangrijkste argument** waarom de meisjes kozen voor dit niet-traditioneel beroep. Een opleiding die nieuw en toekomstgericht is, trekt hen aan. De meeste meisjes waren op de hoogte van de mindere kans op werk in de traditionele vrouwensectoren textiel en confectie. Sommige meisjes opteerden duidelijk voor de techniek. De meesten hebben hierbij een voorbeeld aan hun vader en kennen de fabriek waar ze de opleiding kunnen volgen. Voor de meesten, zowel meisjes als jongens, is het industrieel leercontract een laatste kans om een volwaardige stiel aan te leren in een goed systeem.

De onbekendheid met het bedrijf en de overheersende mannenwereld waren de belangrijkste **remmen** om deze beroepskeuze te maken. De fabriek op zich is een drempel voor de meisjes. De jongens hebben echter ook moeite met de stap naar de fabriek en meer bepaald naar de plaats in het productieproces en de lijnarbeid. De meisjes zagen meer op tegen de inschakeling in het ploegensysteem en tegen de transportmoeilijkheden.

Helma Verbult, expert voor België van de Actie B: «De meeste bedrijven en scholen

te nemen voor de 24 opleidingsplaatsen. Dit werd bekend gemaakt op een info-avond voor alle P.M.S.-centra van de streek, in artikels in streekkranten en in uitzendingen van vrije radio's. Een school organiseerde tijdens een opendeurdag een praktische oefenronde lassen voor meisjes.

Dergelijke concrete aanmoedigingen en duidelijke informatie zijn nodig om de belangstelling te creëren. Scholen en P.M.S.-centra moeten heel concreet werken aan het wegnemen van vooroordelen. Ze moeten echter ook duidelijk weten welke aanwervingsbehoeften en tewerkstellingskansen de omliggende bedrijven kunnen bieden. Openheid, duidelijkheid en gemotiveerde samenwerking tussen onderwijs en industrie zijn de criteria waarop de werving van meisjes moet worden uitgebreid.»

De **afstemming** van de opleiding in het Centrum voor Deeltijds Onderwijs op de

praktijkopleiding in het bedrijf functioneert goed. De theoretische en praktische opleidingsprogramma's worden samen bekeken en voorbereid. De leraren komen regelmatig in de fabriek. Enkele bedrijven gaven de leraren een opleiding. Ex-werknemers begonnen les te geven in het onderwijs.

In de meeste gevallen werd het geven van de theoretische en praktische beroepsopleiding aan meisjes niet extra voorbereid. De meeste praktijkopleidingen zijn opgebouwd volgens een modulair systeem, waarin de vorderingen van de leerling individueel konden worden gevolgd. Hierbij worden geen specifieke moeilijkheden voor meisjes gesignaleerd. In het begin van de opleiding was er wel extra aandacht voor de meisjes. Ofwel startte de beroepsopleiding op een lager niveau, omdat de meisjes de basisvaardigheden nog moesten aanleren. Ofwel keek men extra na of het werk voor de meisjes fysisch niet te zwaar was en of ze

zich goed aanpasten aan het werkmilieu.

Op het gebied van concentratie- en begripsvermogen, motivatie, zin voor zelfstandig werken, handvaardigheid en zin voor samenwerken werden over het algemeen in de praktijkopleiding **geen verschillen** tussen meisjes en jongens vastgesteld. De

verschillen die er optraden waren te wijten aan de persoonlijke verschillen tussen de leerlingen. Soms wordt wel gesteld dat

jongens zich meer overschatten en dat meisjes zich onderschatten. Ook werd in bedrijven waar fijnere technieken werden toegepast, bv. elektrotechniek, vastgesteld dat meisjes handvaardiger zijn en nauwkeuriger werken.

De aanwezigheid van vrouwen in het bedrijf heeft eerder een positieve invloed op het werkklimaat. Traditionele weerstanden worden geleidelijk doorbroken, omdat mannelijke collega's ervaren dat vrouwen dit werk ook aankunnen.

In het Centrum voor Deeltijds Onderwijs is de opleiding volledig gemengd. Noodzakelijke voorkennis, inzicht in de leerstof, studiemotivatie, het uitvoeren van praktische oefeningen, de zin voor samenwerken zijn niet verschillend bij meisjes en jongens, maar verschillen op basis van persoonlijke aanleg en ervaring. Aanvullende technische leerprogramma's blijken wel meer nodig voor meisjes dan voor jongens, omdat zij over het algemeen minder technische vooropleiding hebben genoten.

Helma Verbulst : «Dat meisjes de sociale realiteit anders bekijken en ervaren blijkt over het algemeen uit de reacties die zij uiten over hun praktijkervaring. Zij rapporteren meer ervaringen van het werk dan de jongens, vertellen spontaner en hebben een anders ingestelde opmerkingsgeest. Zij rapporteren bijvoorbeeld meer conflict-situaties zoals een moeilijke houding van de ploegleider.

Ook de personen aan wie ze hun ervaringen rapporteren verschillen nogal eens. **De school** heeft bij de meisjes een grotere vertrouwensfunctie dan het bedrijf. Voor bepaalde interne problemen vormen de meisjes dan weer een groepje onder elkaar en voor intieme problemen gaan ze eerder een vrouw opzoeken dan een man.

Op het gebied van de sociale en persoonlijke vorming is er over het al-

gemeen een goede vooruitgang bij de meisjes vast te stellen.

Zij hebben een goed inzicht gekregen in het bestaan van rolpatronen en in de mogelijkheid van rol doorbreking. Hun zelfvertrouwen is vergroot. Ze stellen zich weerbaarder op. Ze denken meer na over de betekenis van beroepsarbeid en ook over hoe ze gezins- en beroepsarbeid kunnen combineren. Zij zijn meer gevoelig voor sexespecifieke ervaringen in het thuismilieu en in het bedrijf.

Aan deze algemene sociale en persoonlijke vorming werd in de school met allerlei werkvormen gewerkt en de scholen kregen vanuit de positieve actie inhoudelijk didactisch materiaal gratis aangeboden.

Het werken rond thema's gebeurde in gemengde groepen. Ook de **jongens** werden er door gevormd. In hun algemene sociale en persoonlijke vorming is daardoor eveneens een vooruitgang vast te stellen. Hun inzicht in het bestaan van rolpatronen is vergroot, alsook hun zelfvertrouwen en hun weerbaarheid.

Ook bij **de leraren** van de Centra voor Deeltijds Onderwijs stellen we vooruitgang vast in probleem-bewustzijn. Door de positieve actie werden zij aangemoedigd om de gelijke kansenproblematiek van man en vrouw in hun lessen te integreren.»

De samenwerking tussen de school en het bedrijf is soms nog voor verbetering vatbaar. Zo kan de recrutering van meisjes nog planmatiger en intenser worden uitgewerkt. Enkele bedrijven signaleerden eveneens dat de inhoudelijke wisselwerking tussen de opleiding in het Centrum voor Deeltijds Onderwijs en de praktijkopleiding in het bedrijf kan verbeteren door bijvoorbeeld de leraar meer praktische stages in het bedrijf te laten lopen, of door een planmatiger opleidingsprogramma samen te stellen. □

DE ROL DOORBROKEN

De aangeboden didactische middelen van de Positieve Actie B ondersteunen de leraren om roldoorbrekend te werken met hun leerlingen. De vraag naar meer materiaal en meer nieuwe werkvormen is groot. Voor het volgend werkjaar wordt een verdere verspreiding van materiaal gepland, maar vooral een verdieping in het roldoorbrekend werken met meisjes en jongens. Hierbij zal de ervaring en de inbreng van de leraar zelf als uitgangspunt dienen. Zij hebben in twee jaar ervaring opgedaan met alle mogelijke thema's en werkvormen. Zij hebben zelf videoreportages gemaakt. Zij hebben bedrijven bezocht met hun leerlingen en interviews afgenomen van mannelijke en vrouwelijke werknemers. Zij hebben andere opleidingsplaatsen van meisjes uit deze positieve actie bezocht en de meisjes hun eigen ervaringen laten vertellen en toetsen. Een uitwisseling van eigen ervaringen en van zelf gemaakte projecten onder de betrokken leraren moet nu het inzicht en de betrokkenheid bij het roldoorbrekend werken met leerlingen vergroten en verdiepen. Na twee jaar werking is er genoeg eigen didactisch materiaal en inbreng om deskundig verder te werken met de betrokken leraren en om deze inzichten en methoden aan de bredere onderwijswereld bekend te maken.

Europese Positieve Actie B : Diversificatie van de beroepskeuze van meisjes en vrouwen - Prinsenstraat 51 - 1850 Grimbergen - ☎ 02-269 56 72

DIDACTIEK '91

Naar aanleiding van de educatieve beurs *Didactiek '91* organiseren het Pedagogisch Didactisch Centrum Leuven en het Vliebergh-Senciecentrum (Permanente Vorming K.U. Leuven) een reeks lezingen over onderwijskundige onderwerpen.

□ Zaterdag 16 maart

- Om 10 u. : secretaris-generaal *Georges Monard* : een globale strategie voor kwaliteitsverbetering in het onderwijs.

- Om 13u.45 : inspecteur-generaal *René Laumen* en onderwijsbegeleider *Roger Standaert* : de toekomstige uitbouw van inspectie en begeleiding in het onderwijs.

- Om 15u.15 : *Frans de Meuter* (K.U. Leuven) : de milieubewustwording in het secundair onderwijs.

- Om 16u.15 : *Dirk Janssens* (K.U. Leuven) en *Guido Roels* (docent M.N.S. Sint-Niklaas) : nieuwe didactische elementen in de meetkunde in het derde jaar secundair onderwijs.

□ Zondag 17 maart

- Om 10 u. prof. *Erik Van Assche* (K.U. Leuven) : **Lichamelijke Opvoeding** in Vlaanderen.

- Om 11u.15 : gemeenschapsinspecteur *De Vreker*, voorzitter van het Lingua-comité en *Rudy Schollaert*, secretaris van de Erkenningcommissie voor de Navorming belast met navormingsluit van Lingua : de voordelen van **Lingua**.

- Om 13u.45 : *Roland Gauquie* (aggregatie aardrijkskunde) : vragen bij **summatieve toetsen** in A.S.O. en T.S.O.

- Om 15u. : *Jan Adé*, directeur-generaal hoger onderwijs : **lerarenopleiding**.

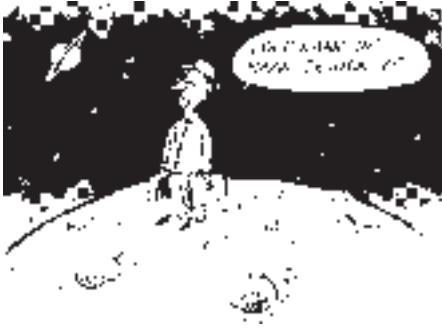
- Om 16u.15 : prof. *Michael Goethals* (K.U. Leuven) : een visie op de **vreemdetalendidactiek**.

□ Ook in het kader van *Didactiek '91* organiseren het Vliebergh-Senciecentrum, afdeling Moderne Talen (Permanente Vorming K.U. Leuven) en het departement literatuurwetenschappen van de K.U. Leuven op **zaterdag 16 maart** hun jaarlijks symposium over literatuuronderwijs onder het thema *Literaire competentie als doelstelling in het secundair onderwijs*. Rond dit thema zijn er voordrachten door dr. *R. Soetaert* (R.U. Gent) om 10 u., door prof. *H. Servotte* (K.U. Leuven) om 11 u., door prof. *H. Van Gorp* (K.U. Leuven) om 14 u. en door prof. *W.A.M. de Moor* (K.U. Nijmegen) om 15 u. □

Didactiek '91 heeft plaats in de Universiteitshallen van de K.U. Leuven - Naamsstraat 62. Toegangskarten kosten 50 fr. **Lezers van KLASSE kunnen een gratis toegangskart en een folder met informatie bekomen op eenvoudige aanvraag op het secretariaat van Didactiek '91 - Naamssesteenweg 355 - 3001 Heverlee - ☎ 016-25 50 37.**

Het symposium literatuuronderwijs heeft plaats in het Erasmushuis, faculteit Letteren en Wijsbegeerte - Blijde Inkomststraat 21 - Leuven. Inschrijven op ☎ 016-28 47 48 of ☎ 016-28 50 21.

Parkeergelegenheid is er voor beide manifestaties op het Ladeuzeplein en de A.B.B.-parking (Waaistraat).

NEPSTATUTEN

Wat zijn de rechten van leraars met nepstatuten in het deeltijds beroepssecundair onderwijs ?

In het Lentedecreet is het experimenteel deeltijds onderwijs vanaf dit schooljaar vervangen door een organiek stelsel voor het deeltijds beroepssecundair onderwijs.

Bij de uitbouw van het deeltijds onderwijs als experiment waren nogal wat mensen ingeschakeld als tewerkgestelde werkloze, B.T.K.-er of G.E.S.C.O. Het was aangewezen om die mensen nu in hun functie aan het werk te houden en op die manier ook de continuïteit van het deeltijds onderwijs te waarborgen. Daartoe was in het Lentedecreet de mogelijkheid ingeschreven dat de jaren die zij in het zgn. «nepstatuut» gewerkt hebben, voor die mensen mee zouden tellen als anciënniteit.

De Vlaamse regering heeft nu de modaliteiten van die regeling goedgekeurd.

De als T.W.W.-er, B.T.K.-er of G.E.S.C.O. gepresteerde diensten komen in aanmerking voor de anciënniteitsberekening zowel bij de vaste benoeming als bij terbeschikkingstelling en reffectatie. In het Gemeenschapsonderwijs gelden ze voor de toepassing van het statuut en voor de rangschikking der kandidaten voor een tijdelijke aanstelling.

Wil een inrichtende macht een personeelslid vast benoemen op basis van de als T.W.W.-er, B.T.K.-er of G.E.S.C.O. gepresteerde diensten, dan is de vaste benoeming slechts vanaf 1 september 1991 tegenstelbaar aan de overheid.

De maatregel geldt alleen voor mensen in het **deeltijds beroepssecundair onderwijs**. Wie overstapt naar een andere onderwijsvorm, kan er geen aanspraak op maken.

Nadere informatie vindt u in de omzendbrief van 07.11.1990 (0/14.1/SH/JS), die in de scholen kan worden geraadpleegd. □

LERAARS NAAR HET BUITENLAND

Andermaal schenken we in **KLASSE** aandacht aan korte vormingsstages voor leraars en ambtenaren georganiseerd i.s.m. het **Directiecomité voor de Culturele Samenwerking** van de Raad van Europa. Als uw aanvraag wordt goedgekeurd betalen de organisatoren uw verblijfskosten en de Raad van Europa uw reiskosten. Ditmaal bieden we een groot pakket cursussen in Engeland aan. U moet er wel voor zorgen dat u uw inschrijvingsformulier ten laatste indient twee weken voor de limietdatum van het gastland. Daarenboven moet u uw aanvraag laten ondertekenen door uw instellingshoofd én door uw inrichtende macht.

– A504, van 8 tot 12 juli (limietdatum : 30 april)
Environmental education as a cross curricular theme for pupils from 5 to 16 : for teachers in all phases, LEA advisers and those involved in initial and in-service training.

– A505, van 15 tot 19 juli (limietdatum : 26 april)
The contribution of outdoor education to the national curriculum (5–16) with particular reference to assessment and the recording of pupils' achievements : for primary and secondary teachers, headteachers, advisers, lecturers, outdoor centre staff and members of national bodies for outdoor and environmental education.

– A506, van 8 tot 12 juli (limietdatum : 12 april)
Mathematics 16–19: Aspects of teaching, learning and curricular development : for heads of departments and mathematics co-ordinators in schools and colleges (including FE), advisers and teacher trainers.

– A507, van 17 tot 21 juni (limietdatum : 15 april)
The curriculum for pupils with autism in special and mainstream schools : for headteachers and teachers of pupils with autism in special and mainstream schools, advisers, college lecturers and educational psychologists.

– N501, van 15 tot 19 juli (limietdatum : 31 mei)
Rural development: education and training responses : for teachers, trainers, organisers, advisers involved in secondary further and higher education provision.

– N504, van 8 juli tot 12 juli (limietdatum : 31 mei)
Curriculum change in food education : for FE course tutors and subject leaders engaged in any aspect of food education.

– N506, van 22 juli tot 25 juli (limietdatum : 20 mei)
Technology and the performing arts : for heads of department, advisory teachers and advisers, teachers and lecturers concerned with the teaching of the performing arts at KS4 including drama, dance and combined arts GCSE courses; A level theatre studies and the BTEC diploma in the performing arts. The course may also be of interest to secondary teachers who have responsibility for promoting technology across the curriculum, and teachers of media education.

– N507, van 8 tot 12 juli (limietdatum : 30 april)
Education, industry and enterprise : developing a workrelated curriculum in the primary and secondary school : the course is suitable for all who are interested, relies upon a sharing of experience, and seeks to meet the needs of the most and the least experienced in this field.

– N 510, van 15 tot 19 juli (limietdatum : 9 april)
Language in the primary years (4–12) : delivering the national curriculum : for headteachers, teachers with particular responsibility for language, LEA inspectors and advisers and teacher trainers.

– N511, van 8 tot 12 juli (limietdatum : 8 mei)
English 16–19: principles and practice : for teachers, lecturers, advisers or officers concerned with English

for students between 16 and 19 in any phase or mode.

– N512, van 15 tot 18 juli (limietdatum : 30 april)
The national curriculum and linguistic diversity : for LEA advisers, headteachers, deputies and teachers with particular responsibility for language development in ethnically diverse schools.

– N513, van 1 tot 5 juli (limietdatum : 7 mei)
Geography in the national curriculum for pupils aged 5–11 : for teachers, advisers, and higher education lecturers concerned with the teaching of geography to children in primary and middle schools.

– N514, van 24 tot 28 juni (limietdatum : 31 maart)
Geography 11–18 : for teachers, advisers and HE lecturers concerned with teaching of geography to pupils in secondary schools.

– N516, van 15 tot 19 juli (limietdatum : 3 mei)
Implementing the national curriculum : history : for LEA history and humanities advisers and inspectors; teachers in primary, middle and secondary schools and lecturers in higher education concerned with the teaching of history to the 5–16 age range.

– N521, van 9 tot 13 september (limietdatum : 11 mei)
The use of library resources in secondary schools : for teachers, teacher-librarians and librarians in secondary and middle schools, advisers and school library service officers.

– N522, van 8 tot 13 juli (limietdatum : 30 april)
Mathematics 5–16 : for mathematics teachers/innovators concerned with national curriculum delivery to the 5–16 age range in mathematics.

– N526, van 15 tot 19 juli (limietdatum : 3 mei)
Physical education and dance in the national curriculum : for secondary teachers, advisory teachers and advisers of PE and dance.

– N530, van 8 tot 12 juli (limietdatum : 31 mei)
Religious education in the secondary school curriculum : for heads of department and teachers in charge of this subject in secondary schools and colleges.

– N531, van 15 tot 17 juli (limietdatum : 31 mei)
Access to FE for students with special educational needs : for teachers, lecturers, co-ordinators, managers of students with special educational needs. □

INLICHTINGEN EN INSCHRIJVINGSFORMULIEREN:

Ministerie van Onderwijs – Secretariaat –
Generaal – t.a.v. Leen Mortier – R.A.C. –
Arcadengebouw 4de Verdieping – Kantoor
4043 – 1010 Brussel – ☎ 02-210 52 25

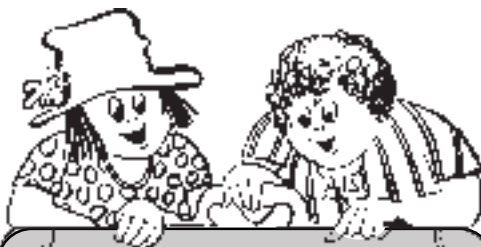
VAKANTIE VOOR UW KINDEREN

Voor het eerst kunnen nu kinderen uit alle onderwijsnetten mee op vakantie met het Ministerie van Onderwijs. Daarvoor wordt 4,6 miljoen frank uitgetrokken. Maar u moet snel reageren. Het aantal deelnemers is beperkt.

De *Sociale Dienst* organiseert al dertig jaar vakantiecampen voor kinderen van ambtenaren en leraars uit het gemeenschapsonderwijs. In 1975 werd die service uitgebreid voor alle kinderen die in het gemeenschapsonderwijs les volgen. Nu wordt de *Sociale Dienst* voor de hele *Vlaamse Gemeenschap* gereorganiseerd en het Ministerie is geen inrichtende macht meer van het gemeenschapsonderwijs. Daarom besliste *Gemeenschapsminister Coens* om de vakanties open te stellen voor alle kinderen uit alle netten. Of hun ouders ambtenaren, leraars of bakkers zijn doet niet meer terzake. Maar de subsidiëring blijft beperkt en 2000 kinderen is ongeveer de limiet. In 1975 waren er 136 deelnemers, vorig jaar 1700. De organisatie heet nu VAKO (Vakantiecentra Onderwijs) i.p.v. VARO (Vakantiecentra Rijksonderwijs). *Daniël Vandenberghe* blijft administratief beheerder.

CREATIVITEIT

Vandenberghe: «De leerlingen verblijven in gunstig gelegen internaten of in door

VAKANTIECENTRA 1991

LEEFTIJD	BESTEMMING	DATUM	PRIJS	
7 - 9 jaar	De Panne	01.07-06.07	4.000	
		01.07-06.07	4.000	
	Oostende K.A.	08.07-13.07	4.000	
		15.07-20.07	4.000	
		Oostende H.R.I.P.B.	01.07-16.07	8.000
		Berck-plage	10.07-22.07	8.500
10 - 12 jaar	Lanaken	02.07-16.07	8.000	
		Bensberg	02.07-16.07	8.500
	Rösrath	02.07-16.07	8.500	
		Berck-plage	10.07-22.07	9.500
			22.07-02.08	9.500
		Chantilly	08.07-22.07	9.500
13 - 14 jaar	St. Mihiel	08.07-22.07	9.500	
		Aubenas I	07.07-28.07	19.000
	Villard de Lans	07.07-28.07	19.000	
15 - 16 jaar	Paimpol	07.07-28.07	22.000	
15 - 17 jaar	Aubenas II	07.07-28.07	22.000	
17 jaar	Six-Fours	14.07-04.08	23.000	

TAAL

Engels			
16 - 18 jaar	York	28.06-21.07	25.000
Frans			
13 - 15 jaar	Ciney	08.07-26.07	16.000
	Jemelle	08.07-26.07	16.000
	Bouillon	08.07-26.07	16.000

MENTAAL GEHANDICAPTEN

7 - 18 jaar	Kasterlee	01.07-13.07	12.000
-------------	-----------	-------------	--------

VAKO gehuurde vakantieverblijven in aantrekkelijke streken in binnen- en buitenland. De infrastructuur, de werking en de begeleiding zijn zeer verzorgd en aangepast aan de wensen en noden van de verschillende leeftijdsgroepen. De dagindeling wordt grondig en zorgvuldig voorbereid, na inspraak van de deelnemers. Zij maken uitstappen, verkennen de omgeving, maken kennis met de bewoners van de bezochte streek, verwerken hun ervaringen in creatieve activiteiten en doen aan sport.

De deelnemers worden steeds ingedeeld in kleine leefgroepen, waar ze op hun eigen ritme en op hun eigen niveau spelen, de omgeving exploreren, creatief bezig zijn, feestvieren, avonturen beleven... en vrienden maken. Elk groepje van 10 à 12 jongeren wordt begeleid door een monitor of monitrice, die daartoe speciaal werd opgeleid. De verpleegster staat in voor de dagelijkse hygiëne en eerste hulp. Een ervaren directeur heeft de algemene leiding.»

GOEDKOOP

In de prijs is bijna alles inbegrepen: vol pension, vervoer heen en terug, verzekeringen, alle uitstappen en activiteiten. Wie het nodig heeft kan bovendien op bijkomende tussenkomsten rekenen. U moet wel snel reageren. Als een centrum volgeboekt is, geldt eventueel uw tweede keuze. Vraag echter onmiddellijk een inschrijvingsformulier aan. De **vakantieoord** bevinden zich aan de Belgische kust (De Panne, Oostende), in de Limburgse bossen (Lanaken), in Duitsland (Bensberg, Rösrath) en Frankrijk (Chantilly, St.-Mihiel, Berck-plage, Aubenas, Villard de Lans, Paimpol en Six-Fours aan de Azurenkust).

In de **taalkampen** worden de voormiddagen meestal besteed aan stevige taallessen en de namiddagen aan uitstappen en activiteiten. Voor Frans vinden ze plaats in Wallonië (Ciney, Jemelle en Bouillon). Engels wordt heel intensief aangepakt met een stage van drie weken, zo'n 20 uur les per week, een algemene beoordeling en verblijf in gastgezinnen.

Voor **mentaal-gehandicapten** is er een aangepaste vakantie in Kasterlee. □

INLICHTINGEN EN INSCHRIJVINGSFORMULIEREN :

organisatie Vakantiecentra Onderwijs
Rijksadministratief Centrum
Arcadengebouw
lokaal 4049
1010 Brussel
☎ 02-210 52 22 of 02-210 52 23

DE BEST DENKBARE LERAAR

De Stichting Katholieke Leergangen in Tilburg heeft in haar publikatie *Op weg naar de best denkbare leraar* het profiel van de ideale leraar geschetst. Deze voorstellen voor een fundamentele herbezinning over de taak van de leraar en zijn opleiding werden ondertussen reeds aan Onderwijsminister Ritzen overhandigd.

De Katholieke Leergangen ziet «de best denkbare leraar» als **generalist in zijn vak** en **specialist in het sturen van kennisverwerving**. Hij moet in staat zijn de vakkennis en overdracht doorlopend af te stemmen op steeds wisselende groepen. Hij is ook (over)drager van cultuur, normen en waarden van de samenleving en kan de lesinhoud afstemmen op ontwikkelingen in de samenleving.

De schoolleiding moet de leraar in staat stellen zich te beperken tot het hoog gekwalificeerde werk waarvoor deze is opgeleid. De leraar wordt beoordeeld en gehonoreerd op zijn kwaliteit en dit wordt niet gerelateerd aan het uitvoeren van managementtaken.

Collegetaken worden afgewisseld met activiteiten die gericht zijn op de beroepsuitoefening. Ook wisselt de leraar tijdens zijn loopbaan functies binnen het onderwijs af met functies daarbuiten. Rechtspositionele barrières mogen dit niet belemmeren. De **Master of Education** heeft recht op een studieverlof per periode van drie jaar om de kennisinhouden, houdingen en vaardigheden te actualiseren. □

(Uitleg)

ZIE JE WEL : DYSLEXIE !

Lang dacht men dat dyslexie typisch een probleem was dat vooral jongens trof. Drie recente Amerikaanse studies spreken dit evenwel tegen. Zo onderzocht Dr. Sally Shaywitz 445 kinderen in Connecticut en volgde hen vanaf de kleuterschool. De school bleek vier maal meer jongens dan meisjes het label dyslexie te geven, waar Dr. Shaywitz **evenveel jongens dan meisjes** vond met dit probleem. Bovendien constateerde zij dat slechts de helft van de door de school als dusdanig gecatalogeerde kinderen ook echt aan dyslexie leden.

Een eeuw onderzoek met grootscheepse programma's om de biologische basis van het probleem te vinden staat zo op de helling. Jongens blijken door dit label onterecht te worden onderscheiden, terwijl veel probleemmeisjes geen hulp krijgen. Volgens Dr. Shaywitz speelt hier een zelfvervullende prophecy : leraars en ouders verwachten dat de meer uitbundige jongens meer problemen hebben, terwijl probleemmeisjes die zich stil op de achtergrond houden aan de aandacht ontsnappen. □

(Times Educational Supplement)

TWEEJAARLIJKS EXAMEN

Jean-Pierre Grafé (P.S.C.), de minister van het Franstalig basisonderwijs, moedigt in een omzendbrief de Franstalige lagere scholen aan hun leerlingen niet jaarlijks maar tweejaarlijks examen te laten afleggen. Dus enkel nog na het tweede, het vierde en het zesde leerjaar.

Achter dit voorstel zit een – in Vlaanderen vrijwel onbekend – gedachtengoed, afkomstig uit de vernieuwingsexperimenten van het Franstalig basisonderwijs, de tegenhanger van het Vlaamse vernieuwd lager onderwijs (V.L.O.).

Een van de vernieuwingen bestond in het samenvoegen tot één cyclus («5-8») van de laatste kleuterklas en het eerste en het tweede leerjaar van de lagere school. Daarin geeft men maar één keer, na het derde jaar van die cyclus, een proefwerk om te beslissen of een leerling mag overgaan of niet. Inscholendie aan dit experiment deelnemen (125 op 2500) ligt het aantal zittendblijvers veel lager dan in andere. □

(Het Nieuwsblad)

GOEDE EN SLECHTE CIJFERS

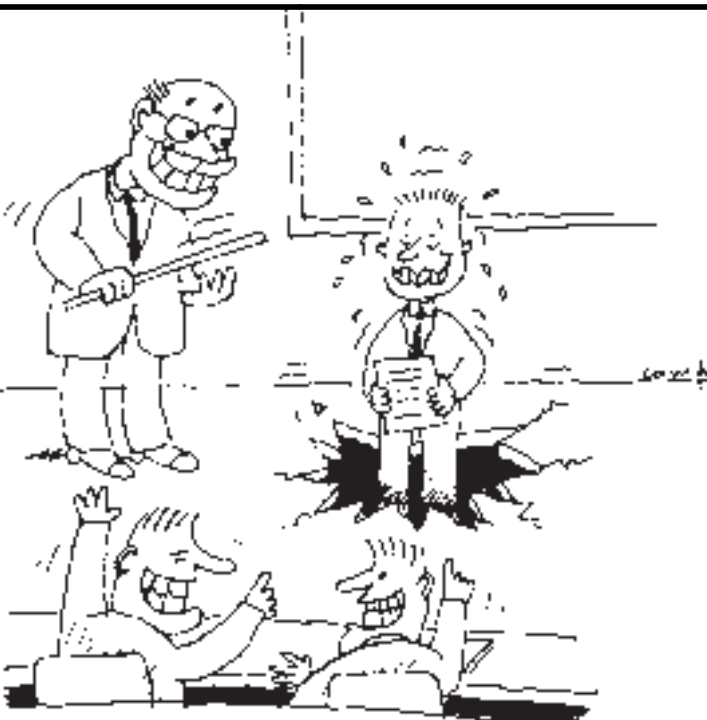
«Als je je inzet voor geschiedenis haal je goede cijfers. Bij wiskunde speelt inzet echter nauwelijks een rol : je kunt het of je kunt het niet. En als je een proefwerk wiskunde toch goed maakt komt dat doordat het proefwerk toevallig gemakkelijk was. En bij tekstverklaren is het behalen van goede cijfers afhankelijk van de tekst die je krijgt voorgeschoteld.» Allemaal bekende verklaringen van leerlingen.

Volgens de Amerikaanse psycholoog Weiner zijn vier oorzakelijke attributies van belang : bekwaamheid, taakmoeilijkheid, inzet en geluk. Ze zijn verdeeld over drie dimensies : intern-extern, stabiel-variabel en controleerbaar-oncontroleerbaar. Bijvoorbeeld : «Er was te weinig tijd omme voor te bereiden» (Inzet : intern, variabel en controleerbaar) is een totaal andere reactie op een laag cijfer dan «Ik heb nooit veel van Engels terecht gebracht» (Bekwaamheid : intern, stabiel en nietcontroleerbaar).

De gekozen verklaring beïnvloedt de gevoelens die het behaalde resultaat oproept. Trots bijvoorbeeld, na goede prestaties uit eigen bekwaamheid of inzet. Leerlingen blijken trouwens een vrij stabiele voorkeur te hebben voor bepaalde attitudes.

De leraar geschiedenis moet zo zijn leerlingen motiveren om zich in te zetten. De leraar Nederlands moet er zijn leerlingen van overtuigen dat hun inzet echt verschil maakt. Hij kan bijvoorbeeld dieper ingaan op strategieën die bij tekstverklaring belangrijk zijn. Ook de leraar wiskunde moet deze inzet beklemtonen, bijvoorbeeld door intensief bepaalde opgaven in te oefenen. Zo kan onderwijs rekening houden met affectieve aspecten. Onderzoek naar de wijze waarop leerlingen reageren op succes en falen helpt de leraar adequaat te reageren op de gevoelens van zijn leerlingen. □

(Didaktief)

MIGRANTEN- BELEID

Gemeenschapsminister Lenssens diende bij de Vlaamse Executieve zijn Vooruitgangsnota in. Het is de vijfde keer dat hij een stand van zaken laat opmaken over de uitvoering van de beleidsnota Migranten in de betrokken departementen van de Vlaamse gemeenschap.

«Laten we vooral de omvang van het probleem niet overschatten,» zegt Lenssens. «Ik laat Brussel buiten beschouwing, maar in Vlaanderen praten we over 80.000 mensen. Turken en Marokkanen, van wie de meesten in enkele steden zijn geconcentreerd, en van wie de integratie moeilijker verloopt dan bij andere groepen. Ik begrijp die overtrokken reacties op dit fenomeen niet. Het gaat dus om iets meer dan één procent van de bevolking van Vlaanderen.»

(De Standaard)

NACHTMERRIE

Een commissie die de gezondheid van Amerikaanse adolescenten onderzocht is tot ontstellende resultaten gekomen. Nooit is een generatie zo **ongezond en onverzorgd** geweest.

Slechts enkele van de meest schokkende vaststellingen. Zo'n 135.000 leerlingen brengen elke dag een vuurwapen mee naar school. Achtien procent van de meisjes en tien procent van de jongens doen een zelfmoordpoging in hun tienerjaren. Sinds 1968 is het aantal geslaagde pogingen trouwens verdubbeld. Elk jaar worden één miljoen meisjes (d.w.z. tien procent) zwanger en worden tweeënhalf miljoen tieners geplaagd door één of andere geslachtsziekte. Doodslag is de voornaamste doodsoorzaak bij jonge zwarten tussen 15 en 19 jaar.

De commissie eist dan ook dat **alle jongeren** toegang krijgen tot de gezondheidsdiensten, onafgezien van hun financiële middelen. De scholen moeten daarenboven via een **agressieve campagne** de gezondheidsproblemen van hun leerlingen aanpakken.

(Times Educational Supplement)

PEPERDUUR WAFELIJZER

Tussen 1980 en 1988 heeft het onderwijs in dit land 2220 miljard frank gekost. Al die jaren hadden de Franstaligen bijkredieten nodig voor 27,1 miljard waarop 22,6 miljard frank rente moest worden betaald. Door de «wafelijzerpolitiek» (wat de Walen krijgen moet ook voor de Vlamingen kunnen en omgekeerd) is 26,2 miljard extra naar de Vlaamse scholen gegaan, goed voor een rente van 20,3 miljard frank. Het wafelijzer kostte de belastingbetaler in die periode uiteindelijk 96,2 miljard.

(Het Belang van Limburg)

HERWAARDERING LERAARSOPLEIDING

De Vlaamse Interuniversitaire Raad (V.L.I.R.) wil dat aggregatiestudenten pas na een aspirantjaar als deeltijds leerkracht hun einddiploma kunnen krijgen. Met in het achterhoofd de problematische situatie van het leraarsberoep wil de V.L.I.R. een herwaardering aannemen door aan de kwaliteit van de leerkracht te sleutelen.

Het voorstel wil daarom de aggregatieopleiding in twee delen opsplitsen. Tijdens de licenties moet de student een preservice gedeelte volgen dat na geslaagde examens een attest tot gevolg heeft. Dit onderricht moet de toekomstige leerkracht een startcompetentie bezorgen en komt neer op een drietal maanden voltijds werk met theorie en praktische toepassingen.

Vervolgens moet de student tijdens een aspirantjaar deeltijds in een school als leerkracht aan de slag. Naast het les geven, waarvoor de student zal worden betaald, moeten er seminaries worden gevolgd aan de universiteit om theorie van het preservice gedeelte uit te werken en als begeleiding van de eerste praktijkervaringen. «Een praktijkshock kan namelijk dodelijk zijn.»

(De Morgen)

LEERPROBLEMEN

De Centrale Raad van het Katholiek Lager Onderwijs (C.R.K.L.O.) organiseerde een druk bijgewoond symposium rond de opvang van kinderen met leerproblemen.

Dat Vlaamse kinderen met leerproblemen kampen, bewijzen de cijfers: 1 kind op 8 zit niet in het juiste leerjaar. Meestal gaat het om een achterstand van één jaar, 1 à 2 procent heeft meer dan een jaar achterstand. Bij het einde van het eerste leerjaar blijkt zelfs één op vier kinderen op een of ander vlak niet te «voldoen».

Waar zit het probleem? Eric Vercammen (voorzitter werkgroep Aanpassingsklassen): «Op een school hebben gemiddeld 10 procent van de kinderen leerproblemen. Daar zijn verschillende oorzaken voor. Sommige kinderen zijn uiterst zwak in rekenen, andere in taal, sommige in beide vakken. Er zijn ook kinderen die door emotionele problemen een achterstand oplopen ten opzichte van hun klasgenoten.»

70 procent van deze «leer-bedreigde» kinderen komt uit de lagere sociale klassen.

(De Morgen)

VLAAMSE BEGROTING

De Vlaamse overheid beschikt volgend jaar over 407,9 miljard frank. Dit is een stijging van 7,1 % in vergelijking met vorig jaar. Deze uitgaven worden betaald met 376,1 miljard frank inkomsten. Er is dus een tekort van 31,8 miljard frank. Daar bovenop komen nog voor 16 miljard frank aan debudgettering. Onderwijs is goed voor bijna de helft van de uitgaven.

UITGAVEN

Onderwijs	182 miljard
Lokale besturen	41 miljard
Gezin en welzijn	34 miljard
Openb. werken/verkeer	32 miljard
Economie	25 miljard
Werkgelegenheid	19 miljard
Huisvesting	15 miljard
Leefmilieu	8 miljard
Volksgezondheid	5 miljard
Sport en recreatie	574 miljoen
Toerisme	493 miljoen
Jeugd	807 miljoen
Monumentenzorg	592 miljoen

(Gazet van Antwerpen)

STAKEN

Wat heeft de staking in het Franstalig onderwijs opgeleverd?

1. Twee loonsverhogingen van 2000 frank, waardoor de leraars eind '92 vier procent meer zullen verdienen.
2. Barema-aanpassingen voor kleuterleidsters en opvoeders.
3. Een beloofde doorlichting van het onderwijs door de Raad voor het Onderwijs en de Vorming.
4. Tot en met het schooljaar '92-'93 wordt niet geraakt aan de werkgelegenheid.
5. Betere werkomstandigheden en statuten voor de leerkrachten.
6. Betere vorming van leerkrachten en meer kredieturen voor toezichtsperiodes en klasseraden.
7. Een meerjarenplan voor het onderwijs.
8. Een betere pensioenregeling en meer uitwijkmogelijkheden voor leraars.

(Het Belang van Limburg)

BIG MAC

Ik ben een verre abonnee maar niettemin geef ik les in een zogenaamde Autonome School met Belgisch leerprogramma (gemeenschapsschool). Met veel interesse uw nummer over informatica gelezen. Sinds 1982 houd ik me daarmee bezig op deze school. Eerst facultatief, en vanaf 1984 werd het officieel op ons programma ingevoerd. Zelf ben ik in de computerwereld thuis sinds 1977. Eerst CPM, dan DOS, dan MS-DOS en toen Macintosh, of beter gezegd Atari. Wat overigens grosso modo hetzelfde is. Eerlijk gezegd begrijp ik dus dat hardnekkig vasthouden aan **MS-DOS** niet. De aangehaalde argumenten zijn zelden van pedagogische aard. Een aantal PC-fanatici vindt *Mac te makkelijk*. Zo kan iedereen wel *computeren*, was een veelgehoorde klacht. Een ivoren toren mentaliteit die niet thuishoort bij pedagogen.

Voor PC bestaan er veel meer programma's is het andere argument. Misschien wel, maar wat voor programma's? Een groot deel van de PC-activiteiten gaat verloren aan utilities die PC's een beetje aangenamer moeten maken voor de doorsneegebruiker.

Windows 3.0 is er nu toch en wat blijkt? Het lijkt wel of je voor een Mac of Atari zit. Maar wel met een pak geheugen kwijt aan... Windows 3.0.

Eén argument was waar, maar is nu achterhaald: Mac's waren

onbetaalbaar. (Atari's overigens niet).

Mijn ervaring met leerlingen is dat ze veel ongedwongener met een Mac-achtige omgaan dan met de klassieke PC's die eigenlijk maar sinds dit jaar wat aangenamer in de omgang worden, maar dan nog. En ik laat ze op beide systemen werken. Ik moet de eerste leerling nog tegen komen die dan voor een PC kiest.

Zou het kunnen dat de PC-lobby in onze onderwijskringen gewoon veel sterker is? En dat daarom alle pedagogische kwaliteiten van een bestuursstelsel dat al meer dan vijf jaar zijn mogelijkheden bewezen heeft overboord worden gezet?

Op mijn eigen school is dezelfde PC-lobby overigens even sterk, niet bij de leraars, maar wel bij hen die over de aankopen beslissen. Vlaanderen in het klein.

In uw artikelen, die overigens van uitstekende kwaliteit zijn, wordt ergens over een veelschrijver voor een Mac geschreven, maar verder lijkt deze gebruiksvriendelijke computer wel onbestaande in België.

In Duitsland, Frankrijk en de U.S.A. is dat wel even anders!

Ondertussen heb ik mij maar neergelegd bij de beslissingen van hogerhand, maar ik vind het jammer dat de programma-opstellers niet verder kijken dan hun eigen computer. □

Frank Janssens, Burundi

DISCRIMINATIE

Ik wou even reageren op de inhoud van Vizier uit **KLASSE 10**, in het bijzonder op de attitude van de leerkrachten tegenover de nieuwe informatietechnologieën.

Eerst en vooral ga ik akkoord dat hier een enorm veld aan nieuwe mogelijkheden voor een beter onderwijsmodel kan worden aangeboord.

Het probleem waar de hele discussie mee valt of staat is echter in de eerste plaats de **aanwezigheid van hardware**.

– Je kan een onderwijzer wel op bijscholing sturen en hem laten zien wat je met een computer in de klas kan doen maar wat baat dat als hij, terug op school, deze computer niet heeft of niet kan krijgen?

– Hoe kan je een team voor een nieuwe onderwijsaanpak winnen, wanneer het in de praktijksituatie het nut ervan niet kan ervaren bij gebrek aan materiaal?

Als men er in Brussel zo van overtuigd is dat het onderwijs hier *de boot niet mag missen* moet men consequent doordenken en speciale uitrustingsbudgetten ter beschikking stellen van **alle** scholen. Of moeten de scholen ook hier weer via *zwarte kassen, schoolacties, frietenbakken* en andere *Breugeliaanse toestanden* aan de nodige fondsen komen? Is dat de visie van de Minister en zijn raadgevers? Volgt hij hier dezelfde denkpiste als in zijn visie over de begeleiding van zwakkere leerlingen waarover hij op colloquia luid verkondigt dat er additionele hulp moet komen maar anderzijds dusdanig in het lestijdenpakket snoeit dat vele scholen de zo noodzakelijke taakleraar niet meer kunnen aanwerven?

Weet de Minister dat er hier tussen de netten weer enorme verschillen bestaan, inzake financiële mogelijkheden, om niet te spreken van een **echte discriminatie**.

De stedelijke neutrale scholen uit de grote agglomeraties, medeslachtoffer van de slechte financiën van hun steden, kunnen sinds jaren op niets meer rekenen voor de aanvulling of de vervanging van hun audio-visuele middelen. Zij moeten daarvoor uit eigen *zwarte kassen* putten. Met die beperkte fondsen kan men geen computers, plus toebehoren, kopen.

Men mag ook niet vergeten dat er nog andere *inzamelacties* moeten gebeuren om de fondsen voor de extramuros activiteiten te vullen zodat ook sociaal zwakkere kinderen niet uit de boot vallen.

Wij zijn er in dit *arme Vlaanderen* nog niet aan toe dat elke school over een computer zou kunnen beschikken voor de administratie (wat een boel paperassen zou sparen als die rechtstreeks verbonden kon zijn met de centrale administratie). Laat staan dat we zouden kunnen dromen om over computerklassen te beschikken of een paar computers in elke klas. (Ik heb 18 klassen lager onderwijs. Kan u even meerekenen?)

Ik weet wel dat er scholen zijn die de problemen die ik hier beschrijf niet hebben, omdat zij niet gebonden zijn aan de plicht tot kosteloos onderwijs die de officiële scholen wel hebben. Zij kunnen hun uitrustingskosten aan de ouders doorrekenen via de algemene onkosten.

Als men echter in alle eerlijkheid wil praten over **de lat gelijk leggen** is dat zeker niet het geval voor de scholen die de grootste sociale functie hebben: de stedelijke basisscholen. Integendeel, men verwacht van hen dat ze evenwaardig onderwijs geven en dat ze zouden inpikken op nieuwe technologieën. Dit kunnen ze echter niet omdat er gewoon geen geld is om deze nieuwe projecten op te starten. Van discriminatie gesproken!

Uw beschrijvingen en visies waren boeiend, leerrijk en overtuigend, maar hebben helaas voor mij, en voor vele collega's met mij, alleen maar de waarde van een wensdroom. Voor sommigen die met hun school vooruit willen zijn ze zelfs een nachtmerrie! □

Eric Van Hecke – Schoolhoofd bij het Stedelijk Onderwijs Gent

ANDERE COMPUTERS

Leraars op Apple Macintosh reageren op de aanbevelingen vanuit het ministerie over computers op school.

Het is werkelijk een verademing om een hoogwaardig blad over onderwijs en door het onderwijs te kunnen ontvangen. KLASSE is uitstekend verzorgd en echt informatief. Toch wil ik reageren op uw bijdragen over computers op school.

In de onderwijswereld, en vooral bij hen die het moeten waarmaken in de klas, is men niet altijd zo gelukkig met de voorgestelde keuze van computersysteem, hoewel dit misschien mag blijken uit uw artikels. Misschien kan u ook de andere systemen eens onder de loupe nemen. Hopelijk komt er dan eindelijk eens een discussie los rond deze problematiek. Een groep leerkrachten, van lager tot hoger onderwijs, hebben zich alvast verenigd in TEAM (Teachers and Educators using Apple Macintosh) en wees maar zeker dat die overtuigd zijn van de mogelijkheden van het systeem dat zo stiefmoederlijk behandeld wordt.

Op het gevaar af dat de top van de onderwijswereld over me valt, wil ik toch even deze bedenkingen omtrent de computerkeuze en het configuratievoorstel naar voor brengen. Reeds te lang hollen we in het onderwijs de werkelijkheid achterna. Nu men de discussie over wel of geen computers in de klas wat naar de achtergrond heeft gedrongen, komt het kiezen van de juiste computer naar voor. De norm wordt dus, nu men de autonomie hoog in het vaandel voert, een MS-DOS computer. Een norm die om meer dan één reden **twijfelachtig** is. Vooral daar men dit door wil drukken onder het mom van «eenvormigheid» en «communicatie-mogelijkheid».

Ik denk dat men beter af is

met een systeem dat lang in de schaduw gebleven is maar nu steeds meer oprukt in de ondernemingen, namelijk Macintosh. Reeds lang bij de kenners geprezen om zijn gebruiksvriendelijkheid maar helaas ook om zijn prijs. Dat heeft men nu eindelijk ook bij Apple beseft en de laatste campagne was dan ook helemaal gericht op de low-end systemen. De Mac komt dus in het bereik van de **schoolbudgetten**. Maar helaas heeft men (de overheid?) beslist om MS-DOS computers als algemeen systeem door te drukken. Heeft men dan nog nooit een Mac van dichtbij gezien of niet gepraat met één van de enthousiaste Macgebruikers? In de Angelsaksische landen heeft men dit blijkbaar wel gedaan en wordt de Mac dan ook sterk gepromoot in het onderwijs. Daar is het geen uitzondering dat lagere schoolkinderen zelf een HyperCardstack

opbouwen en gebruiken in de lessen. Maar ook onze universitaire wereld is niet vies van Macintosh. Daar stond immers de wieg van de Education Centres.

Misschien zou het nuttig zijn dat de besluitnemers eens kinderen bezig zagen met een Mac. Na een korte gewinning openen en sluiten ze programma's dat het een lieve lust is.

Macintosh is ook een **plezier** voor de leerkrachten. Geen foutmeldingen zoals Abort Retry Ignore, bad command or filename enz. Na een paar uur ben je aan

het werk en je kent met dat ene programma (bijna) alle programma's omdat ze allemaal op dezelfde manier zijn opgebouwd. Men wordt er productief van. Want geef toe, op de meeste scholen zijn de leerlingen al languitgekeken op de steeds terugkerende trainingsprogrammaatjes. We zullen de computer als een gebruiksinstrument moeten gaan behandelen, in plaats van een «spelletjes-machine». Jaren heeft men in de lagere school gepleit om de kinderen zelf teksten te laten maken. Nu men een pracht van een *drukpers* heeft, laat men de kinderen de getalfamilies oefenen. Ik betwijfel dan ook of er geen nood meer is aan auteurstalen. Een auteurstaal zoals *AuthorWare Professional* is juist dat waar we in het onderwijs steeds van gedroomd hebben. Natuurlijk zal niet elke leerkracht in zijn klas de tijd en de moed hebben om zich daar aan te zetten. Maar één leerkracht per onderwijsinstelling is wellicht haalbaar.

In tegenstelling tot wat gangbaar is in de MS-DOS wereld, wordt een Mac gekocht door mensen die niet speciaal interesse of kennis hebben van een computer maar er wel een willen gebruiken. Vandaar het succes en de recente **doorbraak** van dit systeem in de bedrijven: korte opleiding en hoge rendabiliteit. Hier kan ik de parallel trekken met de opkomst van de computer: de bedrijfs wereld voerde hem in, de scholen aarzelden. De bedrijven schakelen over naar Apple Macintosh, het onderwijs voert MS-DOS in...

Denk nu niet dat ik bindingen heb of belangen bij Apple, helemaal niet, maar het is wel jammer dat het onderwijs weer de boot zal missen. Misschien is een computersysteem opdringen toch niet zo wijs als men wel wil laten uitschijnen. □

Luc Haeck, onderwijzer A.S.V., B.B.O.G.O. Erpe-Mere
Naschrift: De werkgroep *Uitrustings- en financieringsaspecten van de Commissie Onderwijs en Informatica geeft slechts aanbevelingen i.v.m. apparatuur en programmatuur voor educatief computergebruik. Nergens is sprake van «doordrukken».*

VALSTRIKKEN EN COMPUTERS

Waar moet u op letten om computers efficiënt te integreren op school? Dr. Valcke wapent u tegen mogelijke valstrikken.

Eerst enkele richtlijnen:

1. Plan de aanschaf van computers op een systematische manier.
2. Ondersteun de planning en invoering van educatief computergebruik met een actieve, doorzichtige en voortdurende coördinatie.
3. Laat iedereen hierbij participeren, ook de studenten.
4. Informeer u over de karakteristieken, potentiële mogelijkheden en gebruiksvormen van computers.
5. Verzorg de budgettering van computergebruik.

In elke school, al of niet uitgerust met computers, is er ten aanzien van educatief computergebruik een **beginsituatie** waarmee we rekening moeten houden. Elke vorm van computergebruik in een onderwijscontext reflecteert vooreerst **opties** van de leerkracht, het leerkrachtenkorps, de school of een onderwijssysteem. Externe opties kunnen het gevolg zijn van bijvoorbeeld ministeriële beslissingen. Interne opties verwijzen naar specifieke interesses van bepaalde leerkrachten of een leerkrachtengroep. Enerzijds levert dit reeds een zekere expertise op, maar anderzijds schuilt hierin het gevaar van te eenzijdige fixatie op één systeem en rust er een hypothese op toekomstige beslissingen. Reeds aanwezige apparatuur weerspiegelt trouwens vroeger genomen opties, waarvan soms moeilijk afstand wordt gedaan.

REFERENTIEKADER

Een gericht beheer en een gerichte organisatie zijn pas mogelijk als er een duidelijk onderwijskundig referentiekader is voor de lokale schoolgemeenschap. U moet dus goed weten waar u in de eigen school naar toe wilt. Tal van **vragen** moeten worden beantwoord: Welk soort computergebruik viseert u? Voor welke vakken? Wie wenst u in contact te brengen met computers? Wie wil u ermee laten werken? Wordt ook een extra-curriculair gebruik voorzien? Waar gaat u de computers plaatsen? Hoe belangrijk is computergebruik in vergelijking met andere taken of investeringen op school? Hoeveel computers heeft u nodig?

In eerste instantie moet de directie alle mogelijke betrokkenen de mogelijkheid geven om zich over de geplande innovatie te **informer**. Veel leraars staan immers bij gebrek aan informatie neutraal tegenover computergebruik. U kunt hier bijvoorbeeld denken aan het uitnodigen van gastsprekers, aan gespecialiseerde tijdschriften, studiedagen, demonstraties van software enz.

Dit onderwijskundig referentiekader geeft aan of al dan niet kan gestart of verder gegaan worden met de introductie van educatief computergebruik. De volgende stap is dan een correcte **budgettering** van de actie. Dat omvat niet alleen het aankopen van hard- en software, maar ook de verdere investeringen in de volgende jaren. Elk jaar moet u rekening houden met nieuwe opties en prioriteiten die vanuit de opvolging van het onderwijskundig referentiekader naar voor komen. Trouwens, een gewone uitbreiding van het aantal computergebruikers (leraars en studenten) kan al een aanpassing van het budget veroorzaken.

STRUIKELBLOKKEN

De concrete organisatie van het educatief computergebruik is één van voornaamste struikelblokken. **Waar plaatst u de computers?** Uw keuze vloeit voort uit het onderwijskundig referentiekader: kiest u voor continue toegang of niet, hoe lost u het probleem van toezicht of begeleiding op, richt u een mediacentrum in met allerlei gegevensbestanden

of legt u het accent op de integratie van de computer in bepaalde vakken enz. Ergonomische en veiligheidsaspecten spelen natuurlijk ook een rol in dit besluitvormingsproces. Het probleem van toezicht of begeleiding is trouwens de reden waarom veel scholen hun computers isoleren in computerklassen waardoor echter vaak het geïntegreerd gebruik van de computer in het gedrang komt. Specifieke oplossingen zoals werken met een logboek of met gebruikerscodes kunnen hier een uitweg bieden.

De opvolging van het computergebruik is van cruciaal belang. Deze opvolging omvat o.a. verifiëren of de apparatuur werkt, continu initiatieven van de eigen leerkrachtenploeg waarderen en bekrachtigen, nieuwe ontwikkelingen doorspelen aan de betrokken leerkrachten, het computergebruik jaarlijks evalueren en daaruit voortvloeiend het onderwijskundig referentiekader aanpassen. Een degelijke opvolging vereist bij voorkeur een persoon in een autoriteitspositie. Het meest functioneel lijkt het oprichten van een **werkgroep** die regelmatig (openbaar) bijeenkomt. Maar uiteindelijk moet educatief computergebruik gedragen worden door een zo groot mogelijke groep leerkrachten. □

Dr. M. Valcke, E.D.I.F.-R.U.G. - op het multidisciplinair symposium Computers in onderwijs, onderzoek en geneeskunde

WEDDE

Graag had ik gereageerd op het artikel *Naar waarde geschat* in *KLASSE 10*. Hierin wordt beweerd dat de wedde van het opvoedend hulp personeel gelijkgeschakeld is met die van onderwijzer of regent. Dit is zeker niet juist. Indien we de bruto jaarwedde van studiemeester-opvoeder code 122 na 13 jaar dienst 718.686 frank vergelijken met de laagste wedde van onderwijzer code 148 na 13 jaar dienst 805.122 frank komen we toch tot een verschil van 86.436 frank. Daar uw blad zo correct mogelijke informatie aan zijn lezers poogt te verschaffen wilde ik hierop ook even reageren. □

(Naam en adres bekend)

GEEN VROUWEN

Mijn welgemeend proficiat voor uw volgehouden hoge kwaliteit. Ook voor de aandacht die u besteedt aan de positie van meisjes en vrouwen in het onderwijs. En het spijt me dan ook dat ik met dit briefje lucht geef aan mijn frustratie bij het doorbladeren van uw jongste editie (december 1990).

In dit nummer over de integratie van de nieuwe informatietechnologieën in het onderwijs viel het mij op hoe alle of toch bijna al uw foto's **jongens, mannen en machines** in beeld brachten. Bij het artikeltje *Meisjes Benadeeld* was er gelukkig een foto van een meisje dat een balpen vasthoudt. Maar de meeste aandacht van uw fotografen gaat toch naar jongens: 14 van de 16 keer liepen jongens en mannen voor de lens.

Uw tekenaar ziet al helemaal geen meisjes in het onderwijs of in de rest van de wereld, en meisjes zijn bij hem in geen geval geschikt om er een grapje rond te bouwen. Tel maar na: in negen van de negen gevallen kwamen jongens en mannen uit zijn pen.

En dit in een tijd waarin het lerarencorps zienderogen vrouwelijkt en mannen alleen nog interesse hebben voor een baan in het onderwijs als ze tot een directieambt kunnen opklimmen... □

Chris Adams.

Naschrift:

*Het klopt wat u over dat éne nummer van *KLASSE* zegt. Uw*

*redenering gaat echter niet op voor de foto's in de andere nummers. Overal waar onze fotograaf komt gaat hij zelfs op zoek naar meisjes, ook in de technische scholen waar er maar één te vinden is. Bovendien zegt het aantal foto's niet alles. Zoals u heeft gemerkt besteden we in de verschillende rubrieken voortdurend aandacht aan roldoorbrekende initiatieven en de positie van de vrouw. We delen niet voor niets onze kantoren met de **Onderwijscommissie voor het waarborgen van een gelijkwaardige rol van mannen en vrouwen in de samenleving**. Bovendien zijn er nog heel wat andere aandachtspunten waar we permanent op letten. Uw opmerking geldt wél voor de tekenaar. Die tekent zoals de meeste cartoonisten vooral «neutrale» mannetjes, net zoals in een gewone tekst «hij» ook slaat op «zij». De mannetjes worden meestal wél belachelijk gemaakt. Het omgekeerde zou u waarschijnlijk sexistisch genoemd hebben. Maar hij heeft beterschap beloofd. U bent gewaarschuwd.*

Leraar A: «Ik laat mij niet op mijn hoofd zitten. Ik zeg wat ze moeten doen. Amen en uit. Ze MOGEN zo al te veel en MOETEN te weinig. Soms win ik, soms verlies ik. Maar in de belangrijkste dingen bepaal IK toch wat er gebeurt.»

Leraar B: «Ik heb een hekel aan roepen en tieren. Soms is het beter te doen alsof je niets merkt. De leerlingen moeten maar leren hun eigen verantwoordelijkheid op te nemen. Ik heb geen zin om door hard op te treden mijn zin door te zetten.»

EEN UITWEG

De termen *autoritair* en *anti-autoritair* zijn in de pedagogiek zo vaak gebruikt dat ze een bijzonder emotionele lading hebben gekregen. Nochtans hebben beide methodes veel gemeen: ze gaan uit van een strijd tussen leraar en leerling, van **winnen** of **verliezen**.
 De **autoritaire** methode (*Leraar A*) is vooral efficiënt in situaties die direct handelen vereisen (kinderen steken de straat over, een grote groep moet tot stilte worden aangemaand...).

In de meeste gevallen roept de autoritaire aanpak bij de verliezer (de leerling) echter negatieve gevoelens op van angst, verzet of vernedering.

Hij voelt zich niet verantwoordelijk voor de oplossing, leert nooit zelf oplossingsmethodes vinden die passen bij zijn persoonlijkheid en ontwikkelt weinig zelfbeheersing en zelfdiscipline omdat de leerkracht alles beheerst.

De **anti-autoritaire** aanpak (*Leraar B*) zorgt vaker voor een plezierige omgeving. Maar nu is de leerkracht de verliezer en hij krijgt

op den duur afkeer van de winnaars (de leerlingen) en zo ook van het lesgeven. De ruimte die de leerlingen krijgen vergroot hun spontaniteit, weliswaar ten koste van de leraar. Bovendien wordt bij de leerlingen ongedisciplineerdheid, veeleisendheid en zelfzucht in de hand gewerkt. Daardoor zijn ze steeds minder bereid en in staat tot samenwerking. De klas wordt chaotisch en onhandelbaar.

Er is echter een derde methode waarbij er geen winnaar of verliezer is. Hier worden conflicten beschouwd als niet-destructieve, **natuurlijke gebeurtenissen** in de relatie tussen leerkracht en leerling.

De één staat niet boven de ander en elk van beiden geeft weer wat er in hem omgaat (behoeften of gevoelens). De leerkracht wenst zijn macht niet te gebruiken en de leerling weet dat: in deze methode speelt macht geen rol.

Op de een of andere manier moet de leerkracht bij een conflict het volgende kunnen overbrengen: «Ik wil mijn macht niet gebruiken om te winnen ten koste van jou, maar ook weiger ik jou te laten winnen ten koste van mezelf. Ik ben bereid jouw behoeften te respecteren,

maar ik wil mijn eigen behoeften niet negeren. Laten we eens een andere aanpak proberen waarmee we een oplossing kunnen vinden die zowel aan jouw als aan mijn behoeften tegemoetkomt.»

Voor de oplossing van een conflict gaat u daarbij stapsgewijs te werk.

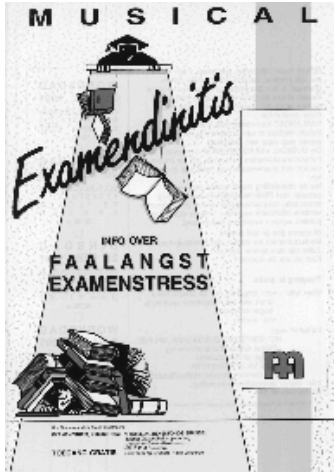
1. Stel vast dat er een conflict is, wat het conflict is, en kijk wat de behoeften van alle partijen zijn.
2. Verzamel daarna zoveel mogelijk oplossingen die het conflict uit de weg kunnen ruimen. Besef wel dat er vele oplossingen mogelijk zijn.
3. Evalueer de gevonden oplossingen.
4. Kies één of meer oplossingen uit, die voor beiden aanvaardbaar zijn.
5. Maak daarover concrete afspraken: wie wanneer wat doet.
6. Als de oplossing na enige tijd niet blijkt te werken, is het noodzakelijk er nogmaals over te praten.

De derde methode steunt op Thomas Gordon. Deze en andere werkwijzen worden stap voor stap uitgelegd en ingeoefend in het boek «Hoe ga je om met kinderen op school?», G. Woltjer en H. Janssens, Wolters-Noordhoff, Groningen, 1984.

EXAMENDINITIS

Examendinitis is een musical over **faalangst en examenstress** en wordt gespeeld door humaniorastudenten en ouders. Het

project is een initiatief van het *Kristelijk Ziekenfonds Brussel* en de *Vrije P.M.S.-centra voor Brussel-Halle-Vilvoorde*. Het richt zich vooral op de twee laatste jaren van het technisch en humanioraonderwijs. Na elke voorstelling volgt een panelgesprek met P.M.S.-medewerkers waarbij verdere informatie wordt verstrekt en eventuele vragen worden beantwoord. Leren omgaan met faalangst en examenstress is trouwens een zaak van ouders én jongeren.

Volgende voorstellingen : 20 februari (Ternat), 26 februari (Overijse), 6 maart (Halle). De toegang is gratis. □

Kristelijk Ziekenfonds Brussel - Dienst Gezondheidsopvoeding - Poincarélaan 78 - 1070 Brussel - ☎ 02-525 86 38

SYNDROOM VAN DOWN

Reeds geruime tijd wordt prima resultaat geboekt met de toepassing van de Amerikaanse *Domen-therapie* bij kinderen met hersenbeschadiging of met het syndroom van Down (mongolisme). De R.L.S.B.O. in Rumst-Reet heeft een viertal jaren geleden een project opgestart waarbij deze therapie wordt toegepast in een schools verband.

Deze school organiseert nu samen met de v.z.w. *I'm gonna*

win een **infoavond** op 8 maart om 20 u. in het auditorium van de Kredietbank, Eiermarkt 20 in Antwerpen. Daar worden de resultaten en ondervindingen van het project kenbaar gemaakt, o.a. aan de hand van een **videofilm**. U moet wel op voorhand inschrijven ! □

v.z.w. *I'm gonna win - Scheirlinckxstraat 62 - 2660 Hoboken - ☎ 03-888 40 16*

KNUTSELNAMIDDAGEN

Het *Cultureel Centrum Rix* in Deurne organiseert een reeks knutselnamiddagen voor kinderen van 6 tot 10 jaar. *An Rikkers* zorgt ervoor dat de deelnemers speelt en creatief bezig kunnen zijn. De zomerreeks vindt plaats op de woensdagen 17 en 24 april, 8, 15, 22 en 29 mei en 5 en 12 juni. De prijs voor de hele reeks bedraagt 450 frank. □

Cultureel Centrum Rix - De Gryspeerstraat 86 - 2100 Deurne - ☎ 03-325 66 00

NIEUWE KINDERBOEKEN

Uitgeverij Zwijsen uit Tilburg (in België verdeeld door *Uitgeverij Infoboek*) heeft twee nieuwe reeksen gelanceerd. *Leestoffe* bestaat uit acht spannende boeken voor kinderen vanaf het vierde leerjaar, met zelfs een sciencefictionverhaal door *Tais Teng*. Boeken in deze serie kosten 230 fr., de hele serie kost 1625 fr.

Wachtwoord is een nieuwe reeks voor kinderen vanaf het vijfde leerjaar. Acht boeken over griezelen, ballet, detectives en dieren zijn al verschenen. Het eerste kinderboek van de bekende schrijver *Tomas Ross* is er ook bij. Elk boek kost 340 fr., het hele pakket kost 2400 fr.

Scholen, bibliotheken en leerders krijgen nog eens 10% korting op de serie-voorkeelprijs. Scholen

kunnen trouwens pakketten ter inzage aanvragen. □

Uitgeverij Infoboek - Roosterputstraat

34-2450 Meerhout - ☎ 014-30 04 77

PRIJS EINDWERK

De Vereniging voor Voortdurende Vorming en Technische Bijstand voor de Bakkerij-Banketbakkerij, Suikerbakkerij, Ijsbereiding en Chocoladebewerking v.z.w. (V.A.B.A.) reikt een tweejaarlijkse prijs uit aan auteurs van eindwerken die een waardevolle bijdrage leveren over een

VORMING VOOR LERAARS

MENS EN MAATSCHAPPIJ

- Kinderen rouwen ook : op 16 maart.

Wegens de grote belangstelling wordt het symposium over verlieservaringen en verliesverwerking bij kinderen een tweede maal georganiseerd.

(Organisatie : D).

- Klasseverschillen : van 26 tot 28 april.

Een weekend lang praten vrouwen over hun klasseachtergrond en de positieve en negatieve gevolgen daarvan. (Organisatie : E).

VAKOVERSCHRIJDEND

- Colloquium over **taalontwikkelingsstoornissen** : op 22 februari.

Zowel neuropsychologische inzichten als psycho-sociale aspecten, vroegtijdige detectie, taalinteractiegroepjes als behandelingsvorm en de rol van de kleuterleidster komen aan bod op deze studiedag. (Organisatie : A).

NEDERLANDS

- Studerend lezen kun je... (aan)leren : op 6 maart.

(Organisatie : F).

VREEMDE TALEN

- Teaching English to **young learners** : van 7 tot 19 juli.

Een residentiële cursus in Coventry (Engeland) over het aanleren van het Engels aan jonge leerlingen (6 tot 12 jaar). Vooral interessant voor mensen betrokken bij het opstellen van de leerplannen. Inschrijven vóór 31 maart. (Organisatie : B).

- Neo-realism in contemporary American fiction : van 24 tot 26 mei.

Een driedaags internationaal congres over de hedendaagse Amerikaanse literatuur.

(Organisatie : C).

- Wat met het Duits in het eenheidskader ? (17 april), Tekstverwerking in de lessen Frans : voor gevorderden (5, 12, 19 en 26 maart), Creativiteit (23 april). (Organisatie : F).

INFORMATICA

- Computers in **engineering** education : van 18 tot 28 juni.

Een residentiële cursus in Edinburgh (Schotland) over het gebruik van de computer in het ingenieurswerk én in het onderwijs voor ingenieurs. Inschrijven vóór

15 maart. (Organisatie : B).

- Systems Life Cycle Methodology met praktijkvoorbeeld (6 maart), WP voor leerkrachten tekstverwerking (13 en 20 maart), Database Manager voor Lotus 1-2-3 compatibel met dBase Files (24 april). (Organisatie : F).

ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN

- De mini-onderneming (5 maart), Recente economische ontwikkelingen in Oost-Europa (19 maart), Toepassingen van Lotus 1-2-3 in de lessen economie (14 en 21 maart). (Organisatie : F).

DE ADRESSEN :

A : *Centrum voor Geboor- en Spraakrevalidatie* - J. Lagaelaan 17 - 8800 Roeselare - ☎ 051-21 04 09

B : *The British Council* - Joseph II-straat 30 - 1040 Brussel - ☎ 02-219 36 00

C : *Seminarie Engelse en Amerikaanse Literatuur* - R.U. Gent - Rozier 44 - 9000 Gent - ☎ 091-64 36 97

D : *I.P.S.O.C. - Lieve Van Wallegem* - Doorniksesteenweg 145 - 8500 Kortrijk - ☎ 056-22 15 24

E : *Impuls - Marleen Vanbeusden* - Albertlaan 27 - 3200 Aarschot - ☎ 016-56 95 68

F : *Centrum voor Didactiek* - U.F.S.I.A. - Prinsstraat 13 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-220 46 80 □

bedrijfseconomisch, sociaal of technisch aspect van de bedrijfssector.

Voor de V.A.B.A.-prijs 1991 komen eindwerken en scripties in aanmerking uit 1989, 1990 of 1991 uit het universitair of hoger niet-universitair onderwijs van de drie gemeenschappen.

De eerste prijs is een diploma en een geldprijs van 40.000 frank. Eventueel worden de ingezonden teksten geheel of gedeeltelijk gepubliceerd. Vóór 30 november moet u uw verhandeling in 5 exemplaren indienen en vóór 1 mei 1992 wordt de uitslag bekendgemaakt.

□ *Puratos N.V. - Industrialaan 25 - 1702 Groot-Bijgaarden - ☎ 02-467 12 11*

PRIJZEN IN GENT

De *Litteraire prijs* van de stad Gent wordt in 1991 voorbehouden aan poëzie, de *Wetenschappelijke prijs* aan een studie van actuele aard over Gent. Enkel niet bekroonde werken en onuitgegeven of sinds ten hoogste vijf jaar gepubliceerd, komen hiervoor in aanmerking. Kandidaten mogen op 1 januari 1991 nog geen 40 jaar zijn. Tot 30 april 1991 hebt u nog tijd om uw werk in te zenden. Let wel : aangetekend én minstens in tweevoud sturen naar College van Burgemeester en Schepenen - Stadhuis - Botermarkt - 9000 Gent.

□ *Dienst Culturele Zaken - Sint-Pietersplein 10 - 9000 Gent - ☎ 091-21 19 16*

B.R.T.-SCHOOLELVISIE

Elke zaterdag van 10 u. tot 12 u.45. (Op zaterdagen 2 en 16 maart krijgt u vanaf 12 u.15 een interview over een thema uit KLASSE).

BASISONDERWIJS

2 maart

10 u. : Ik kan me verdedigen ! (3 + 4) [3]

10 u.27 : Nena (5 + 6) [3]

9 maart

10 u. : Een nest bouwen, een hol graven (3 + 4) [4]

10 u.24 : Christa en Christophe (5 + 6) [4]

TENTOONSTELLINGEN

□ *Herdenkingstentoonstelling Kunst van Heden : van 17 februari tot 21 april.*

Van 1905 tot 1959 was in Antwerpen de vereniging *Kunst van Heden* actief. Zij richtten allerlei activiteiten in ter promotie van de eigentijdse kunst. Deze tentoonstelling bestaat uit drie delen : een documentair-historisch gedeelte, een overzicht van het legaat-Franck (de drijvende kracht achter de vereniging) en een overzichtstentoonstelling van de nationale en internationale tentoonstellingen die door *Kunst van Heden* werden ingericht.

□ *Koninklijk Museum voor Schone Kunsten - Leopold de Waelplein - 2000 Antwerpen - ☎ 03-238 78 09, toestel 222*

□ *De Kunst van de steppen : van 19 februari tot 30 juni.*

Ter gelegenheid van de tentoonstelling *Het Goud van de Skythen* organiseert het Blindenmuseum een tentoonstelling rond hetzelfde thema. Gratis toegang, gratis rondleidingen en aanraken toegelaten !

□ *Blindenmuseum - Jubelpark 10 - 1040 Brussel - ☎ 02-741 72 14*

□ *Opendeurdag voor leerkrachten : op 25 februari.*

In het kader van de tentoonstelling *Het Goud van de Skythen* organiseert het museum een opendeurdag waarop geïnteresseerde leerkrachten de tentoonstelling kunnen bezichtigen om een eventueel klassebezoek voor te bereiden.

□ *Koninklijk Museum voor Kunst en Geschiedenis - Jubelpark 10 - 1040 Brussel - ☎ 02-734 40 11*

□ *De naakte schoonheid - 7 kunstenaars uit München : tot 17 maart.*

Deze kunstenaars houden zich bezig met de problematiek van de *realiteit* en haar transformatie en manipulatie via *beelden*.

□ *Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen - Leuvenstraat 32 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-238 59 60*

□ *Mozartberdenking : tot 26 mei.* Een aantal unieke instrumentale combinaties met originele instrumenten en partituren én enkele originele documenten van *Constance* en *Franz Xaver Mozart*.

□ *Brussels Muziekinstrumentenmuseum - Kleine Zavel 17 - 1000 Brussel - ☎ 02-512 08 48*

KLASSETIP VAN DE MAAND

□ *Kunst in de lucht : van 15 februari tot 21 april.*

Het Goethe-Instituut presenteert, i.s.m. Lufthansa en het Gemeentekrediet een unieke collectie van meer dan 130 vliegers. Van *Niki de Saint Phalle* tot *Tom Wesselmann*, van *Panamarenkot* tot *Karel Appel* leverden meer dan honderd beeldende kunstenaars ontwerpen voor dit origineel en uitzonderlijk project. Eén dag in 1988 werd de hemel boven Osaka gekleurd waarna de collectie op wereldreis vertrok. Een video geeft een indruk van deze vliegers-in-actie en Japanse ambachtslui komen hun handigheid demonstreren. Speciaal voor leraars is er een **opendeurdag op 25 februari**. Daar wordt ook een werkmap voorgesteld waarmee u een bezoek aan de tentoonstelling kunt voorbereiden.

□ *Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België - Regent-schapsstraat 3 - 1000 Brussel - ☎ 02-513 96 30*

Uithangbord van de tentoonstelling is Blonde Kite van Tom Wesselmann.

16 maart

10 u. : Reintjens en Vuiltjens : Flauwtje (1 + 2) [3]
10 u.30 : T.V.-Tam-Tam (5 + 6)

SECUNDAIR ONDERWIJS

2 maart

11 u. : Zuinig rijden met «plastic» [3]

11 u.25 : Muzzy comes back : Part Five & Part Six

11 u.50 : Chromatografische scheidingsmethoden (1) [32]

12 u.15 : Themagesprek i.s.m. KLASSE

9 maart

11 u. : Verpakken : een complex probleem [4]

11 u.25 : Abstracten ? Barbaren uit de lage landen [1]

11 u.50 : Chromatografische scheidingsmethoden (2) [33]

16 maart

11 u. : Kunststofschuim [5]

11 u.25 : Abstracten ? Het museum wordt afgebroken [2]

11 u.50 : Chromatografische scheidingsmethoden (3) [34]

12 u.15 : Themagesprek i.s.m. KLASSE

□ *B.R.T.-Schooluitzendingen - A. Reyerslaan 52 - 1040 Brussel - ☎ 02-737 31 97 - Voor kopies van programma's : Dienst Media- en Informatietechnologieën - Handelskaai 7 - 1000 Brussel - ☎ 02-217 41 90*

SCHOOLVERLATERS

Sinds 1988 zet de ministeriële werkgroep *Avantura* jaarlijks een project op voor schoolverlaters. Deze projecten richten zich specifiek op de **laatstejaars secundair beroeps onderwijs** en willen hen helpen bij hun intrede in het beroepsleven.

Solliciteren, werkloosheid, arbeidscontracten enz. komen daarbij aan bod. Daarnaast wordt de noodzaak aan permanente bijscholing en verdere specialisatie beklemtoond. Al deze informatie werd verzameld in twee **brochures** die kunnen dienen als didactisch hulpmiddel bij concrete schoolverlatersprojecten. Eén brochure is bestemd voor de jongeren zelf, de tweede voor hun leraars.

Nieuw dit jaar is de **videofilm** *Salto Mortale*, die wordt uitgezonden door de Instructieve Omroep van de B.R.T. Deze film wil de jongeren sensibiliseren tot

een zinvolle houding tegenover hun beroepskeuze. □

De informatiebrochures kunt u via de P.M.S.-centra gratis bekomen. De videofilm kunt u aanvragen bij het Ministerie van Onderwijs - Dienst Media- en Informatietechnologie - Handelskaai 7 - 1000 Brussel - ☎ 02-217 41 90

SEKSUEEL GEWELD

Fysiek en seksueel geweld op vrouwen en kinderen is een nieuwe brochure van het Staatssecretariaat voor Maatschappelijke Emancipatie van *Miet Smet*. De brochure geeft een overzicht van vijf jaar strijd tegen geweld op vrouwen en kinderen: onderzoek, brochures, dossiers, affiches, video's enz. Vooral de (gratis)

videoprogramma's *Zeg het en Kinderen kunnen nee zeggen* over kindermishandeling zijn zeer interessant voor klassikaal gebruik. Bij het programma *Zeg het* wordt trouwens vooreen gratis, deskundige begeleiding gezorgd. □

Dienst Maatschappelijke Emancipatie - Ministerie van Volksgezondheid en Leefmilieu - R.A.C. - Esplanadegebouw - 4de verdieping - Kantoor 427 - 1010 Brussel - ☎ 02-210 45 17

TAALVAKANTIES

KREATA organiseert taalvakanties Frans in de Haute-Provence voor jongeren en volwassenen. Het aantal deelnemers per cursus is zeer beperkt. De groep telt maximum 20 personen en wordt voor de sessies Frans nog eens opgesplitst in groepjes van 6 à 7 deelnemers.

NIEUWE PUBLIKATIES

□ PEDAGOGISCH

– Bewegingsopvoeding voor kleuters

– *Rita Bracke* – Leuven & Apeldoorn – Garant Uitgevers – 296 blz. – 940 fr. Bewegingsopvoeding is niet alleen leren bewegen, maar ook leren door bewegen. Dit boek bespreekt eerst de uitgangspunten waaruit de doelstellingen van bewegingsopvoeding voor kleuters worden afgeleid. Dan volgen de middelen: het didactisch model. Tot slot gaat de auteur uitgebreid en gedetailleerd in op verschillende basisdomeinen van vrij en geleid spel tot watergewinning en verkeersopvoeding.

– Gezondheidsopvoeding bij jongeren: een taak voor het onderwijs

– *K. Van Hoof & J.C. Verhoeven* – K.U. Leuven, Departement Sociologie/Sociologisch Onderzoeksinstituut – E. Van Evenstraat 2C – 3000 Leuven – ☎ 016-28 31 11.

Dit is het verhaal van de wijze waarop schooldirecteurs, interne begeleiders en leraars de invoering van gezondheidsvoorlichting en -opvoeding (G.V.O.) hebben beleefd. Hun verwachtingen, voldoeningen en soms ook wrevel verhalen de experimentele invoering van G.V.O. in een twaalfal scholen en zijn zeer leerzaam voor een algemene invoering van G.V.O. in het Vlaamse secundair onderwijs.

– **Werken aan schoolopbouw** – Van Leer Kleuterproject Limburg/ Provinciale Onthaaldienst Gastarbeiders/Pedagogisch Didactisch Centrum voor Migranten – Thonissenlaan 17-19 – 3500 Hasselt – ☎ 011-22 29 86.

Het verslag van het tweede werkjaar van het Van Leer Kleuterproject Limburg dat in twee kleuterwiskooltjes (Heusden en Lanklaar) loopt. De kracht van het project blijkt de geslaagde gezinsactivering: ouders worden individueel en in groep betrokken bij onderwijs en opvoeding. Zo wordt gewerkt aan de schoolse achterstand van de (migranten)kinderen. De handleiding *Mama, papa tellen mee op school* en bijhorende werkmappen in 3 talen (Turks, Arabisch en Nederlands) zijn eveneens verkrijgbaar.

□ SOCIO-CULTUREEL

– **Griekse Mythen** – *Robert Graves* – Houten – De Haan/Unieboek – 701 blz. – 1900 fr.

De auteur weet de losse elementen van de Griekse legenden en mythen over goden en helden tot een harmonieus geheel samen te smelten. Elk verhaal wordt gevolgd door uitvoerige bron-

vermeldingen en verklarende commentaar in het licht van de hedendaagse archeologische en antropologische kennis.

– Politieke geschiedenis van België – Van 1830 tot heden

– *Els Witte, Jan Craeybeckx en Alain Meynen* – Antwerpen – Standaard Uitgeverij – 416 blz. – 795 fr.

Het bekende standaardwerk in een vijfde, volledig herwerkte uitgave. De periode 1830-1945 wordt bekeken vanuit de meest recente historische literatuur en het naoorlogse gedeelte werd systematisch vernieuwd waarbij de meest recente ontwikkelingen (tot en met de abortuswetgeving en de gewijzigde verhoudingen tussen parlement, regering en staatshoofd) ruime aandacht krijgen.

– **Over de levensloop** – *Jacques De Visscher* – Kapellen – De Nederlandsche Boekhandel/ Uitgeverij Pelckmans – 151 blz. – 495 fr.

De kindertijd met de ontluiking van het woord, de studietijd met de ervaring van verwarring en verwachting, de volwassenheid met haar opdracht van toewijding, de ouderdom met zijn voorbereiding op het afscheid. In een mengeling van wijsgerige antropologie en cultuurkritiek bekijkt de auteur het hele circuit dat wij moeten doormaken om ons leven waardig vorm en zin te geven. Nederlandse en Vlaamse poëzieteksten illustreren daarbij mooi de menselijke zoektocht naar authenticiteit.

– Later wil ik stuntman worden

– *Detty Verreydt* – Brussel/Leuven/Den Haag – Welzijnszorg/Infodok – 135 blz. – 345 fr.

Dit Vierde Wereld-verhaal voor kinderen vanaf 10 jaar werd bekroond met de Boekenleeuw 1990. Het is een vlot verhaal over de vriendschap tussen twee jongens uit totaal verschillende werelden. De auteur hanteert een flinke dosis humor als tegenwicht voor de ernst van sommige situaties. Alle bekende thema's komen aan bod (pesterijen op school, bemoeizucht van weldenkende mensen) maar *Detty Verreydt* slaagt er wonderwel in nergens in clichés te vervallen. Bij het boek hoort ook een werkboek voor het basisonderwijs *Werkvormen rond armoede* waarmee de leraar het thema in de klas kan aanbrenge.

– Rondleidingen voor schoolgroepen in het Museum

– Educatieve Dienst Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis – Jubelpark 10 – 1040 Brussel – ☎ 02-741 72 14

Het resultaat van een diepgaande enquête gehouden bij de Vlaamse onderwijsgroepen die tijdens het schooljaar 1988-1989 het museum bezochten. Gerealiseerd i.s.m. de R.U.Gent.

□ INFORMATIEF

– Kredietsector voor beslissende aanpassingsopdracht

– Belgische Vereniging van Banken – Ravensteinstraat 36 bus 5 – 1000 Brussel – ☎ 02-507 68 11 – 200 fr.

De belangrijkste conclusie uit deze brochure is ook de krachtlijn van het Jaarverslag 1990 van de *Belgische Vereniging van Banken*. Allerlei ingrijpende verschuivingen doen zich voor in de Belgische financiële sector. Bedachtzaamheid, overleg én een symmetrisch en evenwichtig mutatieproces zijn dan ook broodnodig.

– Terminologie van de volwasseneneducatie

– Vlaams Centrum voor Volksontwikkeling – Visverkopersstraat 13 bus 2 – 1000 Brussel – ☎ 02-511 29 22 – 120 blz. – 200 fr.

Een Nederlandstalige verklarende woordenlijst van begrippen gehanteerd in de volwasseneneducatie. Gepubliceerd met steun van de Nederlandse Taalunie.

– Dossier Relatie zon-aarde

– Space Connection nr. 6 – Diensten voor Programmatie van het Wetenschapsbeleid – Informatiedienst – Wetenschapstraat 8 – 1040 Brussel – ☎ 02-238 36 14.

Wie naam, voornaam en adres stuurt naar bovenstaand adres krijgt voortaan deze nieuwsbrief gratis in de bus. Volgend dossier: telecommunicatie.

□ KLASSETIP VAN DE MAAND

– Basisvorming in het voortgezet onderwijs

– *Willy Wielemans en Ilse Vermeerbergen* – Leuven & Apeldoorn – Garant Uitgevers – 376 blz. – 1115 fr.

Dit boek is ontstaan uit een project van het *Onderzoekscentrum voor Comparatieve Pedagogiek* van de K.U. Leuven in opdracht van de Vlaamse Gemeenschapsminister van Onderwijs. De studie schetst de evolutie van het secundair of voortgezet onderwijs in enkele Europese landen. Basisvorming wordt daarbij omschreven als een samenhangend geheel van kennis, kunde en persoonlijkheidskenmerken (attituden) dat elke (jonge) mens nodig heeft om zinvol deel te nemen aan de samenleving. In vier hoofdstukken schetsen de auteurs de realisaties en plannen i.v.m. basisvorming in Nederland, Engeland, West-Duitsland en Frankrijk. In een vijfde hoofdstuk worden de bestudeerde systemen vergeleken en wordt gezocht naar een aan basisvorming (feitelijk en/of wenselijk) onderliggend mensbeeld. Tot slot proberen de auteurs beleidsadviezen te formuleren om de basisvorming optimaal uit te bouwen. Een zeer uitgebreide bibliografie rondt het geheel af. □

Hierdoor is het mogelijk op verschillende niveaus te werken. Zowel beginners als gevorderden komen daardoor aan hun trekken.

Frans is steeds en overal de voertaal. De kleine groepjes maken trouwens een flexibele werking mogelijk. Elk programma kan immers worden aangepast aan de wensen van de deelnemers. Zo wordt een leuke combinatie gecreëerd van een cursus Frans met een volledig verzorgde vakantie. Prijs voor volwassenen: van 18.300 frank tot 32.800 frank; voor jongeren: van 18.300 frank tot 25.800 frank. □

KREATA - Nika Verbaeghe - Wulfbagestraat 27 - 8000 Brugge - ☎ 050-34 36 35

VAKANTIECURSUSSEN

De *Nationale Confederatie van Ouderverenigingen* organiseert reeds 25 jaar vakantie-initiatieven voor schoolgaande kinderen. Deze vakantie cursussen - **vreemde talen, muziek en informatica** - combineren lessen en ontspanning: vijf uur intensieve inoefening van de gekozen discipline wordt afgewisseld met sport en socio-culturele animatie en dit gedurende zes dagen per week (in de Paasvakantie 7 dagen).

De cursussen vinden plaats in acht verschillende centra. Inschrijven voor de Paasvakantie kan nog tot 23 maart, voor de muziekwerkstage (5 tot 11 juli) moet u zich inschrijven vóór 1 april, voor de andere cursussen in de grote vakantie hebt u tijd tot 15 juni. □

N.C.O.V. - Dienst Vakantiecursussen - Guimardstraat 1 - 1040 Brussel - ☎ 02-511 65 05

WIE IS WIE BIJ I.K.Z. IN HET ONDERWIJS

COMMISSIE KWALITEITZORG ONDERWIJS, C.I.K.O.

De voorzitter leidt ook de werkgroep in de U.I.A. Deze functie wordt waargenomen door: Mevrouw I. Luypaert - U.I.A. - Universiteitsplein 1 - 2610 Wilrijk - ☎ 03-820 29 66

De 5 provinciale C.K.Z. : C.K.Z. Antwerpen - Mevrouw N. Ampe - Oudaan 16 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-222 12 80

C.K.Z. Limburg - Dhr. E. Dubois - Kunstlaan 18 - 3500 Hasselt - ☎ 011-22 57 06

C.K.Z. Oost-Vlaanderen - Dhr. Y. Trangez - Martelaarslaan 49 - 9000 Gent - ☎ 091-35 88 53

C.K.Z. West-Vlaanderen - Dhr. P. Derck - Doorniksesteenweg 220 - 8500 Kortrijk - ☎ 056-20 36 23

C.K.Z. Vlaams Brabant - Mevrouw A. De Vel - Naamsesteenweg 400 - 3001 Heverlee - ☎ 02-648 02 70

WIE VERTEGENWOORDIGT DE ONDERWIJSNETTEN ?

A.R.G.O. : Dhr. G. Van de Velde - Regentlaan 40 - 1000 Brussel - ☎ 02-513 74 40

N.S.K.O. : Dhr. R. Standaert - Guimardstraat 1 - 1040 Brussel - ☎ 02-507 06 11

C.O.N.O. - V.B.S.G. : Dhr. E. Leys - p/a S.I.S.A. - Cadixstraat 2 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-231 18 35

C.V.P.O. : Dhr. H. Vanneste - Koloniënstraat 18-24 bus 13 - 1000 Brussel - ☎ 02-511 88 18 □

Schoolagenda

Raf Heylen (30) was een van de eerste mannelijke kleuterleiders. Nu begeleidt hij al acht jaar de kleuters bij O.L.V. Visitatie in Leopoldsburg. Dit is zijn week.

M

Nog niet helemaal uitgeslapen maar de bende zal mij dadelijk wel wakker krijgen. Vandaag begint in de klas een tweedejaars-studente aan **een stage** van een week. Ik ben erg

benieuwd hoe ze het gaat aanpakken. Gaan de kleuters er niet te veel van profiteren? Kan ik misschien nog iets bijleren? Ze trekt meteen met de kleuters naar de winkel. Gelukkig maakt ze duidelijke afspraken over hun gedrag op de weg. Het poppenspel in de namiddag trekt zelfs de aandacht van Joni. Dat had ik niet verwacht. Het ijs is gebroken.

P

Met de stagiaire in de klas krijg ik de handen vrij om de kleuters goed te observeren en notities te nemen voor de observatie-fiches. Joni blijkt toch de voorkeur te geven aan zijn

linkerhand... Koen speelt bijna altijd alleen... Anja loopt er wat verloren bij als Charitt afwezig is... 't Is ongelooflijk wat je allemaal ziet van de kleuters als je ze van **op een afstand** kunt bekijken. Sommigen profiteren toch ook van de situatie. Ik moet me regelmatig inhouden om niet tussen te komen. Aanvankelijk twijfelde ik aan de aanpak van juffrouw Sandra maar na de middag blijkt die toch doeltreffend te zijn geweest. «Nooit te oud om te leren», denk ik bij mezelf.

Je krijgt tijdens zo'n week ook wat meer tijd om na te denken. En zoals bijna elke dag rijzen ook vandaag **weer die vragen**: «Kan ik dit wel blijven doen tot aan mijn pensioen?», «Is het wel verantwoord voor

W

de kinderen en voor mezelf dat ik op mijn zestigste of zelfs vijftigste nog in de klas sta?», «Moet ik niet op tijd ander werk gaan zoeken?». Mijn twijfels worden steeds sterker.

Maar wat is het alternatief?

Vandaag sprak ik hierover met mijn expedagoge van de normaalschool die de stagiaire kwam bezoeken. Ze begrijpt me volkomen, bevestigt mijn twijfels en stimuleert me om de juiste beslissing te nemen.

B

Vannacht bijna geen oog dicht gedaan. Ons Sanne (6 maanden) heeft een oorontsteking en weende zowat de hele nacht. 's Morgens de huisdokter bellen, de kleine van m'n

broer affhalen bij zijn onthaalmoeder, hem samen met ons Loes afzetten aan de wijksschool en dan maar weer haasten om op tijd in de klas te zijn. Sandra heeft **kaarsen** klaar gezet. Dat schept al vlug een gezellige sfeer. Ter bevordering van de differentiatie worden de leeftijdsgroepen elke voormiddag gesplitst zodat een deel van de kleuters nu bij meester Jo zit, mijn enige mannelijke collega-kleuterleider op school. We kunnen rustig werken.

V

De kleuters zijn reeds erg vertrouwd met hun nieuwe juffrouw maar toch krijgt ze nog allerlei namen toebedeeld: juffrouw Sandra, Cassandra, Heidi, Els, ... gelukkig... de juf

reageert op alle namen. Vandaag werken ze samen een heel **recept** af. De klas ruikt

lekker en het resultaat ziet er feestelijk uit. Geen bakker doet het hen na. Om 12u.40 begint mijn middagbewaking. Het is hartstikke koud. Ik steek mijn handen in mijn zakken samen met enkele verkleumde kinderhandjes die een beetje veiligheid zoeken. Verder bestaat mijn bezigheid vooral uit het dichtknopen van veters, broeken, jassen of sjalen, traantjes drogen, vechtersbazen uit elkaar halen en doorgevallen knieën verzorgen. Ik veronderstel dat mijn neus op een tomaat lijkt. Die wordt pas om half vier weer op temperatuur gebracht met een glaasje porto in de leraarskamer samen met enkele collega's-nablijvers. Met een gezellig babbeltje sluiten we de schoolweek af.

Za

Weer tijd om thuis pannen te leggen. Jammer genoeg is het al vlug donker. De dakwerken worden weer stilgelegd tot volgende woensdag. 's Avonds gezellig met Marina bij

de kachel met een lekker glaasje wijn. Zondag op bezoek bij mijn ouders. Ik heb **dertien broers en zussen**. Er is altijd wel iemand. Lekker niets doen, alhoewel... toch nog even het scharniertje van moeders keukenkast herstellen. Na etenstijd mijn agenda invullen en al het materiaal bij elkaar zoeken want de maandag ligt al op de loer.

